

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Hekrova 805, 149 00 Praha 4

Písemná práce k bakalářské zkoušce
Náhradní výchovná péče

Bieliková Zuzana

Studijní program:
Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:
Sociální práce se zaměřením
na komunikaci a aplikovanou
psychoterapii

Vedoucí práce:
PhDr. Toman Jan
Akademický rok:
2007 / 2008

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 7.8.2008

Bieliková Zuzana

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Tomanovi za obětavé a trpělivé vedení, za jeho podporu a pomoc při tvorbě mé práce.

Dále bych ráda poděkovala všem svým klientům se kterými jsem kdy spolupracovala. Všem kolegům z výchovného ústavu Klíčov, kteří mi vytvořili báječné pracovní prostředí a také za jejich přijetí do pracovního týmu.

A také považuji za důležité poděkovat svým rodičům a mému partnerovi, kteří mi umožnili studovat PVŠPS a vytvořili mi pro studium vhodné klima. Byli mi oporou v době zkoušek a to nejen těch životních.

Děkuji Zuzana Bieliková

Obsah

Úvod

1 Vymezení klíčových pojmů

2 Historie ústavní péče

3 Rodinná a ústavní péče

3.1 Kojenecký ústav a adopce

3.2 Dětský domov a pěstounská péče

3.3 Rodiny dětí ve výchovném ústavu

3.3.1 Funkce rodiny

3.3.2 Nefunkční rodina

4 Zákon č. 109

4.1 Část první

4.1.1 Hlava první

4.1.2 Hlava druhá

4.1.3 Hlava třetí- preventivní výchovná péče

4.1.4 Hlava čtvrtá- pracovníci v zařízení nebo ve středisku

4.1.5 Hlava pátá- Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení, ředitele zařízení a osob odpovědných za výchovu

4.1.6 Hlava šestá- Úhrada péče, kapesné, osobní dary a věcná pomoc

4.1.7 Hlava sedmá- Společná, přechodná a zrušovací ustanovení

4.2 Část druhá a třetí

4.3 Část čtvrtá

5 Výchovný ústav, středisko výchovné péče Klíčov, základní

škola, praktická škola a školní jídelna

5.1 Základní informace o zařízení

5.1.1 Otevřené oddělení

5.1.2 Motivační oddělení

5.1.3 Tréninkové oddělení

5.1.4 Režimové oddělení

5.1.5 Ochranné oddělení

5.1.6 VÚ Křešín

5.1.7 Sociální byt

6 Rizika ústavní výchovy

5.1 Psychická deprivace

5.2 Šikana

7 Kazuistika

8 Závěr

9 Literatura

Úvod

Během studia na PVŠPS jsem svoji praxi zaměřila na okruh náhradní rodinné péče. Během prvního roku jsem svoji praxi vykonávala v Dětském domově. Avšak jsem cítila, že taková práce není úplně to pravé, co by mi vyhovovalo. Další rok jsem začala spolupracovat s detašovaným oddělením Křešín, které spadá pod výchovný ústav Klíčov. Bohužel je toto oddělení vzdáleno od Prahy víc jak 60 km a dojíždění bylo nejen časově, ale i finančně náročné. Během tohoto posledního roku jsem si tedy domluvila stáž přímo na Ochranném oddělení Klíčov. Docházela jsem tam jednou, až dvakrát týdně, dle potřeby a časových možností oddělení. Odborný personál mi vytvořil velmi dobré prostředí a dovolil mi, abych se profesionálně zapojila do programu. Díky této možnosti, kdy jsem se mohla účastnit všech akcí, se mi podařilo získat vzhled do problematiky ústavní výchovy. Moji velkou výhodou během praxe bylo právě také to, že jsem od klientů nebyla příliš věkově vzdálená, což mi ulehčilo navázat profesionální vztah s některými klienty.

Tento druh praxe mi byl blízký pro svou různorodost a musím se i přiznat, že také pro svou akčnost, protože některé situace byly velmi vypjaté. Avšak tím největším důvodem pro zvolení takového druhu praxe byla má vlastní historie, která jako malému děvčeti již tenkrát přinesla mnoho bolestných okamžiků. Jedna z takových prvních zkušeností přišla již těsně po revoluci, kdy jsem se vrátila zpět do České republiky po dvou letech strávených v zahraničí. Pro některé děti byl můj pobyt v cizí zemi nepřekousnutelným soustem a tak si svou zlost začaly na mě vybíjet bitím ve škole o přestávkách. Tenkrát jsem to vnímala jako velkou křivdu, protože leč má třídní učitelka věděla o nevhodném chování spolužáků vůči mě, nezabránila tomu a dokonce v některých situacích dokázala děti v jejich špatném chování podpořit. Na dětském srdíčku takové jednání zanechá hluboké rány. Já jsem se tehdy rozhodla, že nikdo by neměl zažít takovou bolest a nespravedlivost jako já. Kolem mých 15ti let následovala bouřlivá puberta. Musím přiznat, že když jsem začala spolupracovat s výchovným ústavem, uvědomila jsem si, že některé děti jsou tam za věci, které jsem dělala také. Toto zjištění mě dovedlo až k tomu, že jsem si o to více začala vážit rodinného zázemí, které mi rodiče dokázali vytvořit. A díky kterému bych zřejmě dnes nebyla tam kde jsem a nestudovala jsem vysokou školu.

Bohužel mnoho z dětí, které se ocitnou ve výchovném ústavu nemá takovou možnost jako jsem měla já a tak jejich budoucnost je často velmi nejistá, až špatná. Vždy jsem ve

své praxi chlapcům zdůrazňovala, že dnem jejich 18 narozenin jejich trestný rejstřík bude opět čistý a toho by měli využít a začít od začátku.

A právě proto, že jsem nabyla dojmu, že k tomuto tématu mám jak z vlastní zkušenosti problémového dítěte, tak i profesionála, který pracuje s takovými dětmi, co říci a mám již v celku dostatečně dost zkušeností, rozhodla jsem se, že si ho zvolím, jako téma své písemné bakalářské práce.

V první kapitole bych se chtěla věnovat historickému vývoji ústavní péče, která prošla v minulém století velkými změnami, které nakonec vedly ke zkvalitnění péče. V 70. letech minulého století došlo k velkým pokrokům a to právě díky období, ve kterém bylo provedeno mnoho výzkumů. Největšími průkopníky v péči o lidi, kteří potřebují pomoci, byla Anglie a USA. A i přesto byla poskytovaná péče nekvalitní a z dnešního pohledu katastrofální. Dle mého názoru by jsme neměli zapomínat, ale stále mít na paměti, jak se to dělat nemá. Stále se dokázat učit z vlastních chyb, které si odborný pracovník musí umět připustit.

Věřím, že následující léta přinesou mnoho posunu, protože společnost se vyvíjí a mnohé se v ní také velmi mění. Což vede k nutné změně přístupu ke klientům. V České republice se mnohé začalo měnit teprve až po revoluci a stále je ještě mnoho věcí, které je potřeba změnit. Velkou inspirací by pro nás měly být západní státy, které jsou v přístupu k rizikové mládeži v mnohém napřed. A proto bychom se u nich měli inspirovat, poučit a snažit se změnit stávající systém sociálních služeb.

V dalších částech své práce chci popisovat právě náhradní rodinou a výchovnou péči z hlediska kauzálního. Co se týče náhradní rodinné péče, chci čtenáře seznámit s kojeneckými ústavu, které jsou stále řazeny do zdravotnického sektoru. Pokusím se čtenářovi nastínit proces adopce a problematiku s ním spojenou. Dále bych se ráda věnoval dětským domovům, které se z velkých ústavů po revoluci přeměnily na malé ústavy rodinného typu, kde jsou děti vychovávány v malých skupinách. Takové děti, pokud u nich naprosto selhala nukleární rodina, mají stále možnost být umístěny do pěstounské péče. Ta přináší také mnoho problémů a zádrhelů, které komplikují její plynulost a zároveň dostupnost pro všechny děti. Avšak existuje mnoho případů, kde špatné zacházení s dítětem není odhaleno a takové děti zůstávají v rodinách, kde výchova dítěte má tragické následky pro jejich zdravý vývoj. U těchto dětí dochází k velkým deformacím jejich osobnosti, což nakonec často vede k sociálně patologickému selhávání. Takové děti se nakonec často dostanou do výchovných ústavu. Stále je ve společnosti rozšířen názor, že takové děti pocházejí z rodin z okraje společnosti. Což samozřejmě

dnes už není pravdou, protože v poslední době se čím dál více objevují děti se sociálně prestižních rodin. Pokusím se co nejlépe přiblížit právě ten fenomén, že děti z rodin kde je výchova spíše autoritářská, ale i rodina liberální má nakonec ve výsledku stejně tragický dopad na osobnost dítěte. Samozřejmě ne vždy jde o patologii, ale také pouze o velmi bouřlivou pubertu. Ve které se mladiství snaží vymanit ze společenských norem, které právě v období puberty je omezující. Žádný mladistvý se nechce nechat omezovat žádnými normami, ale touží po naprosté svobodě.

Bohužel každé umístění dítěte do ústavní péče také přináší mnoho negativního pro zdravý vývoj jedince. Profesoři Matějček a Langmajer již v 60. letech popsali psychickou deprivaci dětí umístěných v ústavní péči. A psychická deprivace není jediným problémem. Ve výchovných ústavech je také velmi rozšířená problematika šikany. Ta samozřejmě probíhá i mezi dětmi v běžném životě. Zde se však existence tohoto chování násobí, protože zde se jedná o děti, které násilí zažily, samy se často do ústavu dostávají právě pro své agresivní chování. Je to často jediný způsob, který znají, jak si vybudovat své místo ve společnosti. Odhalování šikany není ničím jednoduchým, protože oběť šikany je často zstrašována a prozrazením násilníka se obávají, že jejich šikanování ještě více zesílí.

Ústavní výchovu v České republice upravuje zákon č.109, který nám určuje nejen práva a povinnosti dítěte umístěného do VÚ, ale také práva a povinnosti ředitele zařízení. Dále stanovuje normy upravující chod takového zařízení. Pro lepší přiblížení chodu VÚ se budu ve své práci věnovat VÚ Klíčov a jeho jednotlivým oddělením do kterých jsou mladiství zařazeni dle závažnosti jejich chování. Doufám, že se mi podaří ve své práci v dostatečné míře přiblížit čtenáři problematiku ústavní výchovy.

1 Vymezení klíčových pojmů

Adopce (adoption) → osvojení, přijetí cizího dítěte za vlastní (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 18)

Delikvent (delinquent) → též delinkvent, provinilec; obvyklé označení pro mladistvé (15 – 18) i mladé dospělé (18 – 24) pachatele trestných činů (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s.100)

Deviace sexuální (sexual deviation) → sex. úchylka, aberace, perverze, scestná sexualita, nenormální uspokojování sex. pudu; dnes je tento termín opuštěn a hovoří se o sex. variaci; může se týkat a) objektu, b) aktivity, c) kombinace obou; široce užívaný termín pro vzorce sex. chování, které se odchyluje od norem dané společnosti či od uznávaných společenských standardů; vždy záporný hodnotící nádech, často užívaný jako synonymum pro sex. perverze vůbec. (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 110)

Empirie (empiricism) → zkušenost, souhrn prožitků a poznatků, které člověk získává během svého života a jsou vřazeny do jeho hierarchie hodnot (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 139)

Izolace (isolation) → 1 osamocení, odloučení 2 v psychol. ztráta soc. kontaktu, též stažení se do samoty v náročné životní situaci, reakce na frustraci nebo jde o krajní introverzi, též tvrdý trest, který může končit smrtí izolovaného jedince; přiměřená jen vzácně, téměř vždy znamená zvýšenou pravděpodobnost konfliktů a frustraci v budoucnosti 3 v psychoanal. obranný mechanismus, odpoutání psych. obsahu, začátku od jeho citového doprovodu → deprivace, hospitalizmus, smrt sociální (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s.243)

Mladistvý (juvenile) → jedinec ve věku od 15 do 18 let; již trestně odpovědný (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 320)

Ochranná výchova → je druhem ochranného opatření, které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu. (<http://www.civilia.cz/ustavniaochrannavychova.html>)

Porucha osobnosti disociální (dissocial personality disorder) → dle MNK 10 vážná nerovnováha mezi chováním a společenskými normami spolu s nezájmem o citydruhých, trvalým postojem nezodpovědnosti a bezohlednosti vůči společenským normám, pravidlům a závazkům, neschopností udržovat trvalé vztahy, nízkou tolerancí k frustraci, nízkým prahem pro uvolnění agrese a násilí, neschopností poučit se ze zkušenosti, zvláště z trestu, a pociťovat vinu, výraznou tendencí ke svádění viny na jiné nebo nalézání výmluv pro své chování; zahrnuje dříve užívané pojmy: osobnost amorální, antisociální, asociální psychopatická, sociopatická (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 429)

Psychická deprivace (mental deprivation) → je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu. (MATĚJČEK, LANGMAJER, 1974, s. 22)

Resocializace (resocialization) → opětná socializace u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční aj. → akulturace, péče sociální kontinuální, socializace defektní (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 507)

Sociopatie (sociopathy) → chorobný, nenormální vztah k sociálnímu prostředí (BUCHTELOVÁ aj., 1995, s. 699)

Šikana (bullying, mobbing) → šikanování; dle P. Říčana(1995) tělesné, psych. nebo kombinované ponižování, případně týrání jedinců jinými, nejčastěji ve vrstevnických skupinách; původci šikany bývají jedinci tělesně silnější, starší, vyspělejší či v početní převaze (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s.591)

Trauma psychické (psychic trauma) → psych. poškození duševní úraz, který má za následek funkční poruchy, někdy i orgánové změny; buď a) jednorázové – smrt blízké osoby, znásilnění nebo b) drobnější, ale opakující se – rodinné hádky, arogantní šéf, vedoucí k traumatizaci; v případě traumatizujícího vlivu učitele jde i didaktogenii či pedagogenii; pokud je prožito v dětství a trvá dlouho, dochází postupně k vyčerpání serotoninové neurotransmise (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 626)

Ústavní výchova → představuje v České republice jednu z forem náhradní výchovné péče. (<http://www.civilia.cz/ustavniaochrannavychova.html>)

2 Historie ústavní péče

Pro začátek si dopřejme malou prohlídku historie vzniku ústavu se specializovanou péčí. Tak, jak se v historii měnil vývoj společnosti, měnil se i přístup k lidem, kteří potřebují pomoc od druhých lidí.

Středověk je dnes označován za dobu temna. Chudoba byla velice rozšířená a od toho se také odvíjela kvalita života. Lidé se museli bránit nejen nejrůznějším živelním pohromám, ale také epidemiím, jako byl například mor. Bylo mnoho sirotků, o které se nikdo nestaral – že by se někdo sirotka ujal, se stávalo jen zřídkakdy. Mohl si ho adoptovat nebo využívat jako otroka pro práci. Šlechta se v této době příliš nezajímala o blahobyt svého lidu. Samotný přístup k dětem byl ve středověku z dnešního pohledu až drastický. Děti vlastně ani nebyly brány jako děti, tedy nedospělí, které je potřeba chránit; bylo k nim naopak přistupováno právě jako k dospělým. Nebylo nic neobvyklého, když děti zastávaly těžkou několikahodinovou práci. Stejně to bylo i s tresty, které se v té době používaly za kriminální činnost.

Prvním a na dlouhou dobu také jediným zřizovatelem „ústavů“ byla církev. Tyto „ústavy“ byly budovy postavené poblíž kostelů nebo far, zpravidla však mimo města. Mniši a mnišky, kteří obětovali život bohu, pečovali o chudé lidi bez rodin, nemocné, postižené. Jejich péče samozřejmě vycházela z jejich víry a hesla pomáhej bližnímu svému.

Až v šestnáctém století se na péči o potřebné začíná podílet stát, který uzákonil povinnost obcí pečovat o lidi postrádající vlastní rodinné zázemí nebo základní prostředky k udržení života. Na našem území tuto povinnost uzákonil Ferdinand I. a v roce 1552.

Co se týče duševně nemocných, žádná péče se ve středověku nerozvíjela. Věřili, že jsou to lidé posedlí zlými silami. Léčba spočívala hlavně ve vymítání ďábla. Většinou je nikam nezavírali a nechávali je volně se pohybovat mezi ostatními lidmi. Jen malou část z nich drželi ve speciálních odděleních středověkých špitálů.

Existovaly však také takzvané lodě bláznů. Byla to plavidla, na která mohla města vylučovat „bláznů“, kteří se nedokázali sžít se společností, nebo jejichž chování bylo až protispolečenské. Nikdy se však z lodě nevrátili zpět na pevninu živí.

„V době renesance se blázen dokonce stává partnerem intelektuálů při učených diskusích. Blázen je i oblíbenou postavou literatury a dramatu. (Viz díla Cervantesova nebo Shakespeara)“

S příchodem průmyslové revoluce na počátku devatenáctého století dochází k velkým společenským změnám. Chudí lidé jsou využíváni jako levná pracovní síla a pro duševně nemocné jsou zřizovány velké „blázince“. Do těchto „blázinců“ byli zavíráni dohromady duševně nemocní, mentálně postižení, někdy i chudí lidé, ale také kriminální osoby.

Koncem osmnáctého století a hlavně v století následujícím se ústavy začínají více specializovat, začínají se také používat názvy jako nemocnice, starobince, polepšovna atd.. Péče o klienty se začíná zlepšovat, klade se větší důraz na potřeby klienta. U nás k transformaci sociálního systému dochází hlavně v době vlády Marie Terezie a posléze jejího syna Josefa II. Zejména ten se nejvíce zasloužil o to, aby ústavy přešly z církve na stát.

První specializované ústavy pro mládež jsou zřizovány po měšťanských revolucích z roku 1848. Jsou rodinného typu a péče o děti spíše probíhá intuitivně bez znalostí. Každopádně, jak se ukázalo, byl jejich přístup ke klientům a jejich výchova podobný tomu, jak se postupuje dnes.

Avšak poznatky a ucelený přístup k mladistvým se začíná vyvíjet až mnohem později.

Již v době Rakouska-Uherska začíná rapidně narůstat dětská kriminalita. Zákon stanovoval věkovou hranici trestné odpovědnosti od čtrnácti let. Tresty byly pro mladistvé poloviční než u dospělé osoby, a také se to kvalifikovalo jako provinění. Potrestání provinění bylo tedy buď podmíněné nebo nepodmíněné. Soud mohl mladistvého zavřít do výchovného ústavu a zveřejnit jeho provinění nebo mu uložit finanční pokutu. Tresty delší než půl roku mladiství vykonávali v samostatných odděleních věznic.

Měli také možnost uložení alternativního trestu, kterým byl dozor mladistvého – a to až do jedenadvaceti let. Pokud trest spáchalo dítě mladší čtrnácti let, jako trest mohl soud uložit maximálně pokárání a potrestání přenechal na rodině nebo škole. Podoba tohoto trestu vydržela až na malé úpravy na mnoho dalších let.

Co se týče poznatků o dané problematice, byla situace celkem obtížná, protože ucelené poznatky neexistovaly. S jejich shromažďováním se začalo až později.

„První období – ‚empirické‘ – sahá přibližně od druhé poloviny 19. století a do třicátých let 20. století. Jde zatím spíše jen o hromadění zkušeností a poznatků, [...] Mocným podnětem zájmu o tuto věc byly následky první světové války a pak zkušenosti velké hospodářské krize na počátku let třicátých.“ (Langmajer, Matějček, 1968.)

Jak tito autoři popisují, druhé období je období „alarmující“. Zahrnuje právě konec třicátých let a léta čtyřicátá. Doba, kdy vrcholí potřeba se začít odborně zabývat tímto problémem.

Během války a hlavně po ní se v mnoha zemích, a zejména těch postižených válkou, extrémně navýšil počet dětí bez rodičů, bez jistoty a bezpečí, poznamenaných traumatickými zážitky (například dětí z koncentračních táborů). Je to období, kdy narůstá kriminální činnost mladistvých a zvedá se výskyt psychických poruch. Za zdroj tohoto fenoménu se považuje chybějící mateřská péče (maternal deprivation), která způsobuje poruchy přirozeného vývoje osobnosti dítěte. (Langmajer, Matějček.)

To, co se však stále nevědělo, bylo, jak tyto poruchy zvládat, napravovat nebo jim i předcházet. Prognóza odborné veřejnosti, která se touto problematikou zabývala, byla poměrně skeptická.

Padesátá léta začínají být optimističtější, což je způsobeno tím, že předchozí období bylo velmi plodné na experimenty, ze kterých se dalo dále více zkoumat.

Naše země bohužel procházela obdobím útlaku a opět velkých systémových změn. Socialistická politika Sovětského svazu u nás vládla téměř půl století a měla velký vliv na sociální systém, ve kterém lidé žili.

Byla zrušena náhradní péče a opět se začaly budovat obrovské ústavy pro velké množství lidí, kteří žili odděleně od ostatních, zavřeni uvnitř dohromady. Vše fungovalo dle přesně daných směrnic, které určovala strana. Pokud v té době někdo chtěl něco dokázat nebo změnit (což bylo stejně nemožné), musel nejdříve vstoupit do strany. Vzdělání také nebylo dostupné pro každého občana, zejména ne pro ty, kteří se projevovali protistranicky. Největší úspěchy zažívali soudruzi a soudružky, které podporovali socialistický stát a byli sami politicky aktivní.

Byla to doba, kdy se termínů jako osobnost nesmělo užívat a nebyly ani uznávány. Tehdejší politické smýšlení nahlíželo na osobnost jako na něco tvárného, měnitelného, převychovatelného. V roce 1950 došlo k změně trestního zákona. Věková hranice trestné odpovědnosti byla posunuta na patnáct let. Uložená ústavní výchova končila dnem plnoletosti, nebo mohla být prodloužena až do jedenadvaceti let. Mladistvé bylo možno potrestat stejně jako dospělí, a to odnětím svobody, finanční trestem, propadnutí věcí. Mladistvému však nemohlo být uloženo ani doživotí, ani trest smrti, který v této době u nás platil.

Přístup ke klientům nebyl příliš kontrolován a supervize takřka neexistovala. Tak se také mnohdy stávalo, že docházelo k neetickému zacházení s klienty ústavních zařízení.

Mnoho z těchto věcí vyplulo po revoluci na povrch, a stalo se tak také motivy filmů (viz *Rekvie pro panenku*). Taková situace však nepanovala pouze u nás, nedobré zacházení s klienty, měřeno dnešním pohledem, panovalo téměř po celém světě, včetně USA a Velké Británie, což jsou státy považované za země, ze kterých základy sociální péče vycházejí. Nechci tu nějak lacině kritizovat dobu minulou, nesmí se však zapomínat, jak se ústavní péče dělat nemá. Bohužel v dobré víře pomoci se dříve některé z těchto špatných postupů děly.

Revoluce roku 1989 přinesla uvolnění společnosti, osvobození od neustálého útlaku přesně udávaného směru žití. Tak, jak došlo k uvolnění společnosti, došlo i k uvolnění sociálních služeb. Revoluce dostartovala vznik spousty neziskových organizací a sdružení zabývajících se pomoci druhým lidem. Až se skoro může zdát, že se v nich jedinec už ani nemůže orientovat. Postupně se začaly rušit obrovské ústavy a nahradila je malá oddělení.

Klienti už nebyli ve velkých domech pohromadě, ale úkolem bylo přetvořit podmínky jejich soužití na menší skupiny, menší oddělení s menším počtem klientů a adekvátně odpovídajícím počtem personálu. Samozřejmě, že tato reforma se nemohla odehrát během několika roků, a tak jsou ještě na některých místech republiky obrovské léčebny vidět až dodnes.

Odborníci mohli po revoluci odjíždět na zahraniční semináře a více se tam vzdělávat. Také měli víc možností uskutečnit projekty, které by jim minulá vláda nikdy nedovolila. Což samozřejmě vedlo k zvýšení nabízené péče.

Avšak toto uvolnění přineslo i rapidní nárůst nejrůznějších sociálně patologických jevů, jako je například dětská kriminalita. Tento nárůst se prakticky dodnes nezastavil a stále narůstá. Závažnost a brutálnost trestné činnosti páchané dětmi má také vzestupnou tendenci. Sami učitelé na základních školách potvrzují, že se zvyšuje odvaha žáků chovat se vůči učitelům vulgárně. Několikrát se během posledních let také událo přímo napadení učitele nebo vychovatele, bohužel také s následkem smrti. Osobně se mi zdá, že rok od roku je také více dětí, které se ozbrojí a pokusí se ve škole zabít co nejvíce spolužáků a učitelů.

Věková trestní odpovědnost je u nás stále stanovena na patnáct let a tresty jsou pro mladistvé s výjimkou doživotí poloviční. Trest smrti byl po revoluci zrušen. Dále má mladistvý zajištěnou anonymitu a v den jeho plnoletosti je jeho trestný čin smazán. Samozřejmě je to pro mnoho mladistvých výhodou, protože tímto dostávají od společnosti druhou šanci, kterou si zaslouží.

Několikrát se v posledních letech někteří z politiků snažili snížit věkovou hranici na čtrnáct let, ale zatím nikdy nebyli úspěšní. Je otázkou, zda by tento krok vůbec k něčemu mohl pomoci a zda jsou si tak malé děti schopné uvědomovat závažnost trestné činnosti, kterou páchají, a její důsledky pro ně do budoucnosti.

3 Rodinná a ústavní péče aneb nefunkční rodina

V České republice existuje několik druhů ústavní péče, která má formu náhradní rodinné a výchovné péče pro děti a mladistvé pro případy, kdy nukleární rodina selhala nebo z nějakého důvodu sama nezvládá výchovu dítěte.

„Náhradní výchovná péče je forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji jde o péči ústavní, v níž je dítě vychováváno až do své dospělosti.

Náhradní rodinná péče je forma péče, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.“ (Matějček, 1999, s. 266)

V ČR rozdělujeme ústavní zařízení na kojenecké ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a výchovné ústavy.

Funkci jednotlivých typů jednotlivých zařízení nejlépe porozumíme, popíšeme-li si, z jakých důvodů se do jednotlivých zařízení mohou děti dostat.

3.1 Kojenecký ústav a adopce

V první řadě jsou zde kojenecké ústavy, které spadají pod správu ministerstva zdravotnictví, protože se vychází z předpokladu, že v prvních třech letech života je na prvním místě péče zdravotní a až na druhém místě péče sociální. Důvody pro umístění jsou různé, počínajíc případy, že se matka nemůže, nezvládne, anebo nechce starat o své dítě. Pobyt dítěte v zařízení tehdy může být jen krátkodobý, například do doby, než si matka zajistí pro sebe a potomka bydlení. Nebo může jít o pobyt dlouhodobější, to je v případech, kdy je matka ve výkonu trestu a o dítě se nemá po tuto dobu kdo řádně postarat. Je zde také skupina dětí, jejichž rodičům fakticky vyhovuje, že se jim o děti, alespoň prvních letech jejich života, stará stát. V neposlední řadě jsou zde děti, u kterých se matka během těhotenství rozhodla dát je k adopci.

V ČR známe dva druhy adopce, či, jinými slovy, tzv. osvojení zrušitelné a nezrušitelné. U adopce zrušitelné, neboli prostého osvojení, přechází práva a povinnosti na nové rodiče, ale biologičtí rodiče zůstávají po dobu jednoho roku dál zapsáni v rodném listě dítěte. Po uplynutí této doby už se adopce stává nezrušitelnou a práva a povinnosti přecházejí na adoptivní rodinu včetně přepsání údajů v rodném listě dítěte.

Matka, která se rozhodla dát své dítě k adopci, musí ze zákona podepsat souhlas o adoptování dítěte hned několikrát. Nejdříve před porodem, potom těsně po něm a nakonec ještě šest týdnů po něm. Je to období, kdy si své rozhodnutí může ještě sama rozmyslet a dítě si nechat. Pokud matka jeden ze tří dokumentů nepodepíše, musí se čekat půl roku a chování matky vyhodnotit jako nezájem, než se dítě stane „volné“ a může být zařazeno do adopčního programu. Stačí však jediný telefonát nebo dokonce jen pohlednice zasláná novorozenci a celý půlroční proces začne nanovo. Bohužel o každý měsíc, o který dítě zestárne, klesá jeho šance na adopci. Je zde totiž ještě druhá strana problému adopce – adoptivní proces sám. Ten je v ČR kritizován za zdlouhavost a přílišné vpadání do soukromí potenciálních rodičů. Mnozí z nich popisují čekání na dítě jako několikaleté procesy.

Dítě, které se nepodaří umístit do rodiny během prvních tří let jeho života, má již jen poloviční šanci dostat se do nové rodiny, protože většina žadatelů o adopci logicky preferuje novorozence, následně děti do jednoho roku a nakonec do tří let, poté zájem poklesá. V pozdějším věku připadá pro dítě jako možná pěstounská péče. Bohužel u nás stále nejsou vytvořeny příhodné podmínky pro pěstouny, a tak jejich počet není tak velký, jak by být mohl. Povědomí o pěstounské péči také není valné, vždyť není výjimkou najít v novinách nebo časopise článek o matce pěstounce, které byly odebrány přídavky na děti. Stará-li se taková žena o šest dětí, těžko k tomu ještě může docházet do zaměstnání. Řešením by byly takzvané profesionální rodiny, kde by „profesionální rodiče“ dostávali přídavky na děti ve své péči a k tomu by jim byla vyplácena mzda za jejich výchovnou činnost. Takto zvýšená prestiž pěstounské péče by dozajista měla za následek zvýšení uchazečů o děti do pěstounské péče, a ty by tak nemusely zůstat v ústavní péči.

3.2 Dětský domov a pěstounská péče

Do dětského domova jsou umísťovány děti, které se nepodařilo adoptovat nebo byly z nějakého důvodu odebrány z nukleární rodiny. Odůvodněním odebrání dítěte z rodiny je, že došlo k ohrožení jeho mravní výchovy a dále, jako důsledek špatného výchovného působení rodičů, k ohrožení jeho kontinuálního somatopsychického vývoje. Jedná se kupříkladu o takové situace, kdy jsou rodiče alkoholici nebo závislí na návykových látkách, anebo kdy rodiče zanedbávají poskytování péče dítěti. Bohužel jde ale také o případy sexuálního zneužívání a týrání dítěte jak psychické tak fyzické. Odebrání dětí z

takovýchto rodin má na starosti orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Je to nejvyšší možné opatření, „provozně“ je velmi náročné. Jak samotný proces odebrání dítěte, tak i posouzení jeho oprávněnosti je obtížné, jelikož hranice špatného zacházení je těžko definovatelná a na každý pád má své hraniční body, které už se mohou jevit jako překročení této hranice. Děti jsou také natolik deprivovány svými zážitky a plny strachu, že se často bojí povědět pravdu, bývají rodiči i zastrašováni a samozřejmě také své rodiče stále milují.

I když je uzákoněna povinnost ohlašovat podezření na špatné zacházení s dítětem, je bohužel všeobecně známo, že k takovému ohlášení dochází jen zřídka – lidé se nechtějí plést do cizích věcí. První, kdo dává návrh na prošetření okolí dítěte na základě svého podezření, jsou tak většinou lékaři, následuje škola. V neposlední řadě se také samy děti někomu nakonec svěří. Existují však případy, kdy si nikdo z okolí dítěte ničeho nevšimne a tehdy dochází k letitému trápení dítěte ať už fyzicky nebo psychicky. Následky takového zacházení jsou dalekosáhlé a tragické, takovíto lidé mají větší dispozice k sociálně patologickému chování.

Při umisťování dítěte do dětského domova se dbá na to, aby sourozenci zůstali spolu a byli také zařazeni do stejné skupiny. Další zohledňovaný fakt, podle něhož dochází k umisťování dětí do ústavů, je adresa trvalého bydliště. Cílem je, aby nedošlo k přerušení kontaktu s rodinou, pokud další styk s rodiči není vyhodnocen jako kontraproduktivní.

Základní organizační jednotkou dětského domova je rodinná skupina, která podle zákona má nejméně šest, nejvíce osm dětí. Každá rodina má v rámci domova svůj byt, o nějž se děti společně s vychovatelkami starají a kde hospodaří s penězi, které jsou jim měsíčně vypláceny dle věku a náročnosti potřeb dětí ve skupině. Vychovatelky jsou dětmi oslovovány familiérně. Tuto funkci vykonávaly do velké míry hlavně ženy, které byly v domácnosti a žily poblíž dětského domova. Bohužel nekvalifikovanost personálu rozhodně nenapomáhá k opravdu profesionálnímu jednání. Zhruba před dvěma lety však vešla v platnost novela zákona o dozděláním lidí pracujících s jinými lidmi.

V den osmnáctých narozenin děti opouštějí dětský domov s finančním příspěvkem 15 000,- Kč. Tento okamžik je pro ně velmi náročným obdobím, během kterého by si měly najít práci, bydlení a začít se o sebe starat samy. Bohužel je to pro takové děti obtížné, protože jsou navyklé žít v komunitě mezi ostatními a v podstatě samostatně nikdy nic neřešily. Tento fakt je jedním z největších kritických hlasů široké veřejnosti na adresu dětských domovů. Samozřejmě existují takzvané domy na půl cesty, které zajistí pomoc mladým dospělým po opuštění domova, ale jejich kapacita je omezená a nepokrývá

poptávku. Na druhou stranu pro některé klienty jsou podmínky pobytu v takovém domově problém a pro porušování pravidel musejí zařízení opustit. Jelikož následně neexistuje další instance, která by jim pomohla se zorientovat, velmi často a rychle se stane, že dojde k sociálnímu selhání někdejšího klienta.

Alternativním řešením pobytu v dětském domově je umístění dítěte do pěstounské rodiny. Je to forma náhradní rodinné výchovy, která pro děti vytváří podobné podmínky výchovy jako v běžném životě, avšak práva a povinnosti biologických rodičů zůstávají zachovány. V praxi to znamená, že například pěstouni, kteří s dítětem chtějí odcestovat do zahraničí na dovolenou, k tomu musí dostat souhlas biologické rodiny nebo příslušného soudu.

Pěstounská péče může vypadat buď tak, že jsou dva rodiče pěstouni, nebo jde o skupinu, v níž je více dětí a jedna matka pěstounka. Je to také celkem úspěšné řešení, jak děti nevychovat v ústavním prostředí, které je psychicky deprivuje. Samozřejmě jako v mnohém jiném také podpora rodin, které jsou ochotny vzít si do pěstounské péče dítě, je od státu téměř nulová. Dokonce v posledních měsících prošla médií informace, že stát chce zrušit některé z příspěvků pro pěstouny. Takže na místo toho, aby takový lidé u nás byli finančně odměňováni, budou hůře na tom ještě hůře.

Přitom bychom měli mít neustále na paměti, jakou obět' musí podstupovat pěstounské rodiny a jak nelehkou situaci mnohdy mají, protože spolupráce s biologickou rodinou dítěte je mnohdy velice obtížná a komplikovaná.

3.3 Rodiny dětí ve výchovném ústavu

Ve výchovném ústavu se velmi často setkáváme s dětmi, které mají diagnózu poruchy osobnosti. U mladistvých je těžké takovou diagnózu považovat za definitivní, protože v jejich vývoji se mnohé mění a velmi často se také nejedná o opravdovou poruchu osobnosti podle ustanovení MKN-10, ale pouze o velmi bouřlivou pubertu s potřebou projevu nesouhlasu vůči společnosti udávající ve své většině pravidla společenských norem, které obzvláště v pubertě mladistvý nechce přijímat.

Mezi nejčastější poruchy osobnosti, se kterými se můžeme setkávat ve výchovném ústavu, patří disociální porucha osobnosti. „Disociální jedinci hledají uspokojování svých potřeb bez svědomí. Nedokážou udržet trvalý vztah a snadno kořistí na druhých lidech.“ (Praško aj., 2003, s. 227) Diagnostická kritéria disociální poruchy osobnosti jsou následující:

1. chladný nezájem o cítění druhých lidí,
2. hrubý a trvalý postoj nezodpovědnosti a bezohlednosti vůči společenským normám, pravidlům a závazkům,
3. neschopnost udržet trvalé vztahy při nedostatečné schopnosti takové vztahy bez obtíží vytvářet,
4. velmi nízká tolerance k frustraci a nízký práh pro uvolnění agrese, včetně násilí,
5. neschopnost zakoušet vinu a poučit se ze zkušeností, zvláště z trestu,
6. výrazná tendence ke svádění viny na jiné nebo k uvádění racionálního vysvětlení pro chování, které jedince přivádí do konfliktu se společností.

Existuje mnoho faktorů, které napomáhají vzniku této poruchy. Avšak jednoznačný a hlavní problém pro vznik poruchy osobnosti je disharmonický vývoj dítěte ve špatně fungující rodině.

Rodina v posledních řekněme dvou stech letech prošla mnohými změnami. Dříve v ní žilo několik generací pohromadě, dnes se soužití rodiny omezilo pouze na dvě generace. Největší vliv na „rozpad“ rodiny měl rozvoj průmyslu, s nímž bylo spojeno stěhování rodin do velkých měst za prací. Také obě světové války zanechaly na rodinách velké následky. Dnes je typickou rodinou rodina dvougenerační – rodiče a jejich děti.

V šedesátých letech minulého století došlo k velkým společenským změnám. Větší důraz je od té doby položen na emancipaci žen, které začínají zastávat také donedávna ještě typická mužská zaměstnání. „Zaměstnanost žen je také naléhavější, a jestliže mají být ženy zaměstnány jako muži, vyžadují stále důrazněji i větší podíl mužů na chodu domácnosti. Nastupuje trend zrovnoprávnění obou pohlaví, jinými slovy trend emancipace ženy a provázejícího moderního feminizmu.“ (Helus, 2007, s.141.)

Revoluce u nás přináší mnoho společenských změn, které ve svém důsledku ovlivňují i chod domácnosti. Zrychlilo se tempo života, pokud člověk něco chce mít, musí tomu obětovat spoustu času. Nároky na prosazení se a uplatnění na trhu práce také vzrostly. S tímto fenoménem jdou ruku v ruce i problémy s mládeží, které již rodiče nevěnují tolik času a péče, jak tomu bývalo dříve. Tvrdit, že problémová mládež pochází z rodin, které jsou spíš z okraje společnosti, je, dovolím si tvrdit, přežitek minulých časů. „Novodobé přelévání kriminality i do společensky lépe situovaných rodin se dá interpretovat jako následek klesajícího vlivu rodiny na chování dospívajících dětí ve všech společenských vrstvách.“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s.41)

3.3.1 Funkce rodiny

V předešlé kapitole jsem popsala, s jakou diagnózou se setkáváme ve výchovném ústavu, především v ní ale pojednávám o tom, jak velký vliv má rodina na vzniku poruchy osobnosti mladistvého. Pro to, abychom mohli správně pochopit, k čemu dochází v rodinách, co způsobuje problémy s výchovou potomka, je nutné si v první řadě popsat, jaké hlavní funkce rodina pro zdravý vývoj jedince zastává.

V první řadě rodina poskytuje dítěti psychologickou podporu. Tím je myšleno, že dítěti poskytuje pocity bezpečí, bezpodmínečného přijetí a lásky, a ty jsou naprosto nezbytné pro jeho zdravý vývoj. Dále má rodina funkci biologickou, čímž je myšleno, že je o dítě postaráno, je-li nemocné, nebo že dostává najíst, má-li hlad. Další je funkce výchovná neboli sociální. Rodina je základním sociálním prostředím, ve kterém dítě navazuje svoje první vztahy, z nichž se učí svým sociálním dovednostem. Zde vidí, jak na sebe lidé reagují, jak jednají jeden s druhým a jak si vzájemně pomáhají a podporují se. Poslední důležitou funkcí rodiny je funkce ekonomická, kdy rodina pro dítě zajistí ošacení, hračky a jiné pomůcky, které dítě ve svém vývoji také potřebuje. Nejideálnější je samozřejmě takový stav, v němž jsou rodiče schopni dítěti v celé míře zajistit veškeré zde popsané funkce. Není to úplně vždy a všude samozřejmostí, jak by se na první pohled mohlo normálnímu člověku jevit.

3.3.2 Nefunkční rodina

Uvedla jsem, že ve výchovném ústavu žijí děti s častou diagnózou poruchy osobnosti, byť ne vždy se musí jednat o ni, nýbrž třeba jen o bouřlivou pubertu. Stejně je to i s rodinou. Ne každá rodina dítěte, které se ocitne ve výchovném ústavu, musí být disfunkční.

Každopádně jsou zde děti, které velmi často pocházejí z rodin, kde nejsou zastoupeny všechny funkce rodiny v dostatečné míře. V následujícím textu výpíšu základní dělení rodin s porušenými funkcemi. V první řadě podotýkám, že téměř v každé rodině se dnes může nějaká patologie objevit, avšak ne u každé rodiny se dá hovořit o dlouhodobém problému. Někdy se rodina pouze dočasně dostane do situací, které nejsou ideální pro vývoj jejích potomků.

Rodina nezralá

Často se stává, že se dítě narodí mladým lidem, kteří na roli rodičů ještě nejsou připraveni. Sami jsou ještě dětmi a dítě pro ně v tu chvíli může znamenat překážku, která jim brání ve svobodném a „bujarém“ životě. Jde ještě o nezralé a nevyrovnané osobnosti, které samy touží, aby bylo pečováno o ně, než by se ony staraly o své bezbranné dítě.

Přetížená rodina

Přetíženost je věcí individuální výbavy jedince. Zaleží na něm, jak dlouho a v jaké míře je schopen zvládat problémy, které čas od času život přináší. Přetíženost může postihnout matku nebo otce nebo oba rodiče. V té chvíli rodiče odsouvají rodiče svou pozornost k dítěti na konec svých zájmů. Taková situace ale bývá zřídka dlouhodobá. Většinou se po vyřešení problému vrací v rodině vše zpět do normy.

Ambiciózní rodina

V takovéto rodině bývá na prvním místě kariéra, vzestup a seberealizace rodičů na úkor rozvoje jejich potomka. Na první pohled se opravdu zdá, že v takové rodině je všechno v pořádku, ale realita je jiná. „Tito rodiče často velkoryse své děti obdarovávají a dokonce argumentují, že se vlastně svým snažením obětují, aby jim mohli dát to nejlepší. Jde však o požitky a obdarovávání jednostranné, které nekompensuje strádání v hlubších vrstvách potřeb: potřeb citových (láska, soucítění, solidarita), potřeb přináležitosti k domovu, potřeb jistoty a stability, potřeb přesvědčivé vzájemné oddanosti.“ (Helus, 2007, s.156)

Perfekcionistická rodina

V takové rodině je typické, že je zde soustavně vytvářen nátlak podávat ty nejlepší výkony. Bohužel se nebere ohled na možnosti a schopnosti dítěte. Jeho výkony musí být přinejmenším lepší než výkony ostatních dětí. Nebere se zde ohled na přání dítěte, které by si například místo neustálého učení také rádo hrálo s jinými dětmi. Brzy však dochází k vyčerpání dítěte, které se v období puberty nakonec začne chovat v rozporu s přáními rodičů, což přirozeně vede k mezigeneračním konfliktům.

Autoritářská rodina

V takové rodině je dítě vychovááno neustálými příkazy, zákazy a omezeními. Dítě zde nemá prostor na projevení své vlastní spontaneity – ta totiž není žádoucí. V rodině jsou přesně stanovená pravidla a požadavky na chování dítěte. Pokud se dítě chová v

rozporu s těmito pravidly, je velmi často trestáno, a to jak psychicky (ponižováním) tak fyzicky (bitím). Argumentem k takovému chování je, že dítěti tresty prospívají. „Děti/dospívající vyrůstající v autoritářské rodině bývají často nápadní – buď svou vylekaností a zakřiknutostí, nebo svou záludností či agresivitou, podle toho, jaké způsoby vyrovnávání se s autoritářstvím u nich nabyly vrchu.“ (Helus, 2007, s.158)

Rozmazlující rodina

Výchova dítěte v takové rodině probíhá tak, že na prvním místě stojí přání a požadavky dítěte. Problémem výchovy je tu to, že se dítě nikdy nenaučí, že na vše, po čem touží, nedosáhne jen tím, že po tom touží. Často se později dostává do konfliktu se svým okolím, které odmítne „sloužit“ a plnit jeho požadavky. Takové dítě nemá náhled na své jednání a nedokáže nést zodpovědnost za své chování.

Rodina příliš liberální

Zde je problémem, že se v takové rodině nevytyčují žádné cíle a dítěti nejsou dávány hranice. Je to velmi podobná výchova jako příliš rozmazlující, i když v takové rodině dítě nemusí být rozmazlováno. Častým argumentem rodičů je to, že sami měli příliš tvrdou výchovu, která vedla k jejich neštěstí, takže nechtějí, aby jejich dítě zažilo podobný nátlak, jaký byl vyvíjen na ně samotné. Bohužel takové děti nebo mladiství si neuvědomují, že každý má své hranice. Neví, kde tyto hranice stojí, takže je vůči ostatním překračují, nebo si na druhou stranu samy ty hranice postaví příliš blízko, a pak se jim samotným nežije lehce.

Odkládající rodina

Často se jedná o rodiče spíše nezralé, kteří nejsou ještě připraveni obětovat svůj život potomkům. Své dítě, o něž zrovna nestojí nebo jej nepotřebují, pak často odloží ke svým rodičům nebo dokonce známým. Nakonec dítě tráví mnohem více času s ostatními lidmi než ve vlastní rodině. Těžko se v takové rodině vytvářejí úzké citové vazby, které jsou potřebné pro zdravý jedincův vývoj.

Disociovaná rodina

„... kdy vztahy mezi jejími členy, či vztahy jejích členů s vnějším okolím jsou soustavně narušovány a trpí neustálými rozepřemi a konflikty. Dítě ztrácí způsobilost

realizovat soužití s lidmi opírající se o vzájemnou důvěru, oddávání se společným zájmům, spolupráci.“ (Helus, 2007, s.180)

V podstatě se rodina izoluje od svého okolí, kterému nedůvěřuje nebo s ním dokonce bojuje. Pro takové dítě se potom okolní svět stává naprosto nebezpečným prostředím, před kterým je zapotřebí se bránit. Džunglí, v níž jediný možný způsob přežití je boj.

4. Zákon č. 109

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Tento zákon byl vydán dne 5. února 2002, je rozdělen do čtyř částí, přičemž první, která je nejobsáhlejší, je dále rozdělena do sedmi hlav.

4.1.1 Část první - Hlava 1

Zde jsou úvodní usnesení, které nařizují, že školská zařízení, ve kterých probíhá ústavní či ochranná výchova, jsou povinni zajistit dítěti základní právo na výchovu a vzdělání, a to v návaznosti na mezinárodní listinu základních práv a svobod dítěte. S dítětem má být zacházeno dle jeho zájmů plnohodnotného vývoje jak osobnostního, tak i citového a vzdělávacího. Má být zajištěna podpora sebedůvěry a schopnosti se aktivně zapojit do společnosti. V dalším odstavci se pojednává o tom, že tento druh výchovy je zajišťován u dětí nezletilých, a to ve věku od tří do osmnácti let, ve výjimečných případech až do devatenácti let. Účelem takového opatření má být prevence vzniku a rozvoje negativních projevů chování, nebo zmírnit či zcela odstranit příčiny nebo důsledky poruch chování.

4.1.2 Hlava 2

V této hlavě jsou zákonně upravena zařízení poskytující ústavní či ochranou výchovu. Těmito zařízeními jsou:

- a) diagnostický ústav
- b) dětský domov
- c) dětský domov se školou
- d) výchovný ústav

Je zde stanoveno, že zařízení poskytují péči jinak poskytovanou rodiči či osobami, kterým byli děti svěřeny do péče. Dále zařízení může poskytovat plné zaopatření již zletilá osobě až do dvaceti šesti let. Tato osoba však již ukončila ústavní či ochranou výchovu a připravuje se na budoucí povolání. V praxi je tento úkon nazýván jako „dobrovolný pobyt“. Některá zařízení u nás mají při svém ústavu k dispozici pro bývalé klienty chráněné byty (o nich pojednám později). Plné přímé zaopatření osobám nezletilým, které jsou v ústavní výchově, zahrnuje:

1. stravování, ubytování a ošacení,

2. učební pomůcky a pomůcky,
3. úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělání,
4. úhrada nákladů na zdravotní péči,
5. kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení,
6. úhrada nákladů na dopravu do sídla školy.

Také jim mohou být ředitelem zařízení hrazeny:

- a) potřeby pro využití volného času a rekreaci,
- b) náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost,
- c) náklady na soutěžní akce a rekreace,
- d) náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.

V dalším odstavci jsou ustanoveny další povinné náklady na dítě dle intenzity potřeby výchovného vedení.

U dětí, kterým byla uložena ústavní výchova a mají mentální, tělesné či smyslové postižení, je zařízení povinno jim zajistit a upravit program dle jejich možností. Jejich porucha samozřejmě nesmí být neslučitelná s možností výkonu ústavní výchovy. Do jaké míry jsou schopni se svým postižením nastoupit do ústavní či ochranné výchovy, posuzuje praktický lékař.

Zařízení je povinno vytvořit podmínky pro náboženské vyznání dítěte a umožnit účast na náboženských obřadech dle přání klienta.

Dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy jsou povinny podat na žádost diagnostického ústavu všechny údaje o dítěti.

Pro děti se závažnou poruchou chování, které z těchto důvodů nemohou plnit povinnou školní docházku, je zařízení povinno zajistit vzdělávací programy v rámci ústavu.

Dále se zde můžeme dočíst, že základní organizační jednotkou v zařízení je výchovná či rodinná skupina. Výchovné skupiny se týkají diagnostického výchovného ústavu. Přičemž v diagnostickém ústavu jednu výchovnou jednotku tvoří čtyři až šest dětí a ve výchovném ústavu to je nejméně pět a nejvíce osm dětí. Ve výchovném ústavu lze zřídit nejméně dvě a nejvíce šest výchovných skupin.

Další součástí první části hlavy druhé je definování diagnostického ústavu a jeho kompetencí, povinností a funkcí. Je to zařízení, které na základě všech komplexních vyšetření, od pedagogických až po psychologické, vyšetření zdravotního stavu a volné kapacity zařízení navrhuje umístění dítěte do dětského domu, dětského domu se školou nebo výchovného ústavu. Existuje však i výjimka, podle níž ve zvláště výjimečných případech může být dítě umístěno i do smluvní rodiny.

Diagnostický ústav plní funkce diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální, organizační, koordinační.

Jeho povinností je také na základě komplexních výsledků vytvořit zprávu, ve které se doporučuje další práce s dítětem tak, aby mohlo docházet k harmonickému vývoji osobnosti dítěte. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá většinou osm týdnů, ale existují případy, kdy je v zájmu dítěte pobyt prodloužit. U dětí, které nejsou do diagnostického ústavu umístěny na základě poruch chování, může diagnostický ústav posoudit dítě pouze na základě předchozí dokumentace a tím urychlit jeho pobyt v zařízení.

Dále se zde dovídáme, že pokud se jedná o přemístění dítěte z jiného dětského domova, dětského domova se školou nebo výchovného ústavu, může být opět provedeno jen na základě předdiagnostikování v diagnostickém ústavu. Při umisťování dítěte by se mělo dbát na místo trvalého bydliště – mělo by být umístěno co nejbližší, pokud tak není ohrožena mravní výchova dítěte.

Podle § 6 Diagnostický ústav poskytuje ubytování dětem, které byly zachyceny policií ČR na útěku ze zařízení, či od osoby zodpovědné za výchovu, jen po nezbytně nutnou dobu.

DÚ okamžitě pošle zprávu o přijetí dítěte výchovnému ústavu, ze kterého byl mladistvý na útěku, a ten má povinnost si dítě do tří dnů vyzvednout. Avšak jen tehdy, pokud během doby na útěku nedošlo k dalšímu páchání trestné činnosti nebo není rozhodnuto, že dítě bude přesunuto do jiného zařízení.

Dále se dočteme, že DÚ může také přijmout dítě s poruchou chování na základě žádosti osob odpovědných za výchovu dítěte.

V další části první části hlavy druhé se dále specifikují dětský domov a dětský domov se školou. Vzhledem k tomu, že ve své bakalářské práci se tomuto tématu nevěnuji, dovolím si tuto pasáž přeskočit až pro k této práci nejdůležitější části, již je zákonná norma o výchovném ústavu.

Podle § 14 odstavce 1 výchovný ústav pečuje o děti starší patnácti let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Také sem mohou být umístěny děti od dvanácti let, mají-li uloženu ochrannou výchovu a je-li u nich zjištěna závažná porucha chování, která neumožňuje dítěti pobývat v dětském domově se školou. To se týká i dětí starších dvanácti let s nařízenou ústavní výchovou, ale jejich porucha chování musí být opravdu závažná. Při výchovném ústavu může být zřízena základní škola, speciální nebo střední škola.

4.1.3 Hlava 3 - Preventivní výchovná péče

Podle § 16 odstavce 1 preventivní výchovná péče je poskytování speciálních pedagogických a psychologických služeb dětem s rizikem poruchy chování či s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, nichž není nařízená ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, osobám odpovědným za výchovu a pedagogickým pracovníkům.

Tato preventivně výchovná péče je poskytována středisky nebo diagnostickými ústavy formou ambulantních, celodenních nebo internátních služeb. Výchovná skupina při celodenních či internátních službách je nejméně šest, nejvíce osm dětí.

V dalším paragrafu se dočteme o středisku, které poskytuje všestrannou preventivní péči. Má své územní působnosti a je navázané na příslušné pedagogicko-psychologické poradny. Také spolupracuje s předškolními a školními zařízeními. Každé středisko monitoruje na svém území stav zneužívání návykových látek a projevů sociálně patologických. Dále pak koordinuje služby na prevenci těchto negativních jevů. Slouží nejen mladistvým z místa působnosti, ale také dětem propuštěným z ústavní výchovy, kterým má pomáhat začlenit se zpět do společnosti.

4.1.4 Hlava 4 - Pracovníci v zařízení nebo ve středisku

Pedagogickým pracovníkem může být pouze osoba, která má patřičnou odbornou a pedagogickou způsobilost. Tato osoba nesmí trestně stíhána, a proto před nástupem musí předat svůj výpis z rejstříku trestu, který nesmí být starší než tři měsíce. Pedagogický pracovník vykonává vyučovací, výchovnou, pedagogicko-psychologickou činnost.

Po nástupu do zaměstnání musí pedagogický pracovník mít vyhotovené psychologické testy.

4.1.5 Hlava 5 - Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení, ředitele zařízení a osob odpovědných za výchovu

Nejdříve jsou uvedena práva a povinnosti dětí umístěných v zařízeních. Některá jejich práva jsou následující:

- a) právo na zajištění plného přímého zaopatření,
- b) na respektování lidské důstojnosti,

- c) na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami,
- d) obracet se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky, kteří je mají popřípadě za povinnost doručit příslušným organům,
- e) být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat,
- f) na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu za podmínek stanovených tímto zákonem, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv.

Dále jen některé z jejich povinností:

- a) dítě má povinnost plnit ustanovení vnitřního řádu zařízení,
- b) hradit ze svých příjmů náklady spojené s přepravou do zařízení, které neoprávněně opustilo nebo se do něj nevrátilo,
- c) předat do úschovy na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost, po ukončení pobytu jsou mu tyto věci vráceny.

V další části jsou přesně stanovena opatření ve výchově pedagogického personálu s vědomím ředitele v případě, že došlo k prokazatelnému porušení povinností dítěte. Například jim může být sníženo kapesné, omezeno nebo úplně zakázáno trávení volného času mimo zařízení, ale také jim mohou být zakázány návštěvy s výjimkou osob odpovědných za výchovu dítěte. Tato opatření se dají také ukládat podmíněně, a to na domu maximálně tři měsíců. Pokud dítě projeví snahu o zlepšení nebo ke zlepšení skutečně dojde, může dítěti být předchozí trest promítnut. Za obzvlášť dobré chování může být dítě také odměněno finanční odměnou, zvýšením kapesného. Nebo mu také může být povolena mimořádná návštěva, návštěva kulturního představení či mimořádná vycházka.

V § 22 se poté dočteme, že v zájmu zklidnění agresivního dítěte a stabilizace jeho psychického stavu platí možnost ho individuálně umístit do místnosti k tomu určené a odpovídající zákonné normě, na maximálně osmačtyřicet hodin během jednoho měsíce, přičemž jednorázový pobyt, nesmí přesáhnout dvanáct hodin nepřetržitě. Také by měl být po tuto dobu ho zajištěn odpovědný a vyškolený pracovník, kontrolující dítě každých třicet minut. Dítě má právo si s sebou do místnosti vzít předměty, které slouží k volnočasové aktivitě. Měli by to být takové věci, jimiž by nemohlo ublížit sobě ani nikomu jinému. K tomuto individuálnímu umístění může dojít pouze se souhlasem ředitele zařízení. Během pobytu v této místnosti by měla být vedena přesná dokumentace, která by měla obsahovat poznatky o projevech dítěte, a to na úrovni zdravotní,

psychologické či speciálně-pedagogické. Dále o poskytované péči, psychologické či terapeutické intervenci v délce minimálně šesti hodin, o vyšetřeních, která byla provedena, a zprávu o začlenění dítěte zpět do kolektivu.

V další části zákona nalezneme práva a povinnosti ředitele zařízení, která jsou velmi obsáhlá a zavazující. Dá se říci, že bez vědomí a souhlasu ředitele zařízení nemůže klient odjet ani na dovolenku za rodinou. Ředitel je odpovědný nejen za děti, ale i za personál a chod zařízení. Může zakázat nebo přerušit návštěvu osob odpovědných za výchovu. Zastoupit dítě v běžných záležitostech. Má řadu dalších práv, všechna zde vyjmenovávat nemá smysl.

Mezi povinnosti ředitele zařízení například patří seznámit dítě s jeho právy a povinnostmi, dát k příslušnému soudu podnět ke zrušení ústavní nebo ochranné výchovy, pokud pominuly důvody, které vedly k jejímu nařízení. Na žádost okresního úřadu nebo osob odpovědných za výchovu je povinen podávat jim informace o dítěti. Také je odpovědný za uskutečňování programu pro rozvoj osobnosti dítěte a za záznamy o jeho plnění. Ředitel zařízení je dále povinen informovat příslušné diagnostické úřady o počtu volných míst v zařízení. Dále také předat osobu mladší osmnácti let, která opouští zařízení, osobě odpovědné za její výchovu a vůbec postupvat podle nařízení soudu. Také je jeho povinností informovat nezletilého o možnosti uzavření smlouvy o dobrovolném pobytu.

Dále uvedený § 26 upravuje práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu vůči zařízení.

Osoby odpovědné za výchovu mají právo získávat informace týkající se dětí. Dále se vyjadřovat k návrhům na výchovná opatření, atd. K povinnostem například patří předávat spolu s dítětem kompletní dokumentaci o něm vedenou nebo předávat dítěti kapesné, zajistit potřebný doprovod dítěti mladšímu patnácti let, atd.

4.1.6 Hlava 6 - Úhrada péče, kapesné, osobní dary a věcná pomoc

Příspěvek na úhradu péče dětem v kalendářním roce měsíčně činí:

- a) 1 000,- Kč, jde-li o dítě do šesti let věku,
- b) 1 150,- Kč, jde-li o dítě od šesti do deseti let věku,
- c) 1 300,- Kč, jde-li o dítě od deseti do patnácti let věku,
- d) 1 450,- Kč, jde-li o nezaopatřené dítě od patnácti do šestadvaceti let věku.

Dále jsou osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo osoby výdělečně činné povinny zaplatit příspěvek na úhradu poskytované péče, pokud jim to jejich měsíční příjem umožňuje. V případech, kde nejsou schopni přispívat, jim je částka snížena nebo prominuta úplně.

U dětí, které jsou oboustranně osiřelé, je odebráno maximálně 30% z jejich sirotčího důchodu.

Příspěvek se také nehradí, pokud je dítě ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody.

Pokud je dítě na útěku, snižuje se příspěvek za každý celý den o 50 % z výše vypočítaného příspěvku. Co se týče kapesného, je vypláceno měsíčně podle následujícího klíče:

- a) 45,- Kč, jde-li o dítě do šesti let věku,
- b) 105,- Kč, jde-li o dítě od šesti do deseti let věku,
- c) 180,- Kč, jde-li o dítě od deseti do patnácti let věku,
- d) 270,- Kč, jde-li o nezaopatřené dítě od patnácti do šestadvaceti let věku.

Zařízení může dítěti dávat dary k narozeninám, úspěšnému ukončení studia nebo k podobným obvyklým událostem. Tento dar lze poskytnout také formou peněžitého příspěvku.

Dětem, které opouštějí dětský domov, se dává jednorázová věcná pomoc nebo finanční příspěvek ve výši 15 000,- Kč.

4.1.7 Hlava 7 - Společná, přechodná a zrušovací ustanovení

Podle § 34 jsou zařízení povinná vést dokumentaci o vnitřním řádu zařízení, roční plán výchovně vzdělávací činnosti, týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti, jednacích protokolů, osobní dokumentaci dětí, a to včetně průběžných záznamů o stavu dítěte, které píše odpovědní pracovníci. Dále také dokumentaci o umístění a průběhu pobytu dítěte v oddělené místnosti, dokumentaci o útěcích dítěte ze zařízení, knihu denní evidence, knihu návštěv nebo ostatních návštěv.

V následující části se ustanovuje sankce pro případy porušení výše uvedených ustanovení. Ministerstvo může udělit řediteli zařízení pokutu až ve výši 50 000,- Kč. Při udělování pokuty se má přihlížet i k okolnostem, za jakých k porušení nařízení došlo.

Dozor státního zastupitelství, které také patří do této části zákona, pojednává o povinnostech a kompetencích této osoby, která má udržovat dozor nad dodržováním

právních předpisů při výkonu ústavní či ochranné výchovy. Také může dávat návrh k příslušnému soudu na zrušení opatření. Státní zástupce je povinen prověřovat postupy a rozhodnutí ředitele zařízení. Zařízení má také povinnost bez odkladu provést změny nařízené státním zástupcem.

V poslední části této hlavy jsou již jen zmocňovací ustanovení, přechodná ustanovení a zrušovací ustanovení, což již je pouze znění zákona, dle kterého se tato nařízení také dále řídí.

4.2 Část druhá a část třetí

V této části jsou nová znění zákona, která byla potřeba upravit tak, aby byla v souladu se zněním zákona č. 109. Změna zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

4.3 Část čtvrtá

Tento zákon nabývá platnosti dnem 1. července 2002.

Níže podepsáni Václav Klaus a Miloš Zeman.

5 Výchovný ústav, středisko výchovné péče Klíčov, základní škola, praktická škola a školní jídelna

5.1 Základní informace o zařízení

Jde o školské zařízení, které vzniklo 1. července 1995. Jeho součástí jsou výchovný ústav, středisko výchovné péče, školní jídelna, praktická škola, základní škola. Cílem tohoto zařízení je práce s dětmi, které trpí poruchou osobnosti nebo se u nich začala tato porucha projevovat, ale také preventivní působení sociálně patologických jevů a v neposlední řadě výchovná a vzdělávací činnost.

Zařízení se tedy primárně dá rozdělit na výchovný ústav a středisko výchovné péče. Co se týče střediska výchovné péče pro děti od dvanácti do osmnácti let (do šestadvaceti let v případě studia), je uzpůsobeno jako ambulantní, celodenní nebo internátní zařízení. Středisko výchovné péče má pět samostatných oddělení, z nichž dvě jsou ambulantní, dvě celodenní a jedno internátní, které je umístěno mimo Prahu. Cílem těchto oddělení je diagnostika, výchova a motivace dětí. Je určeno hlavně pro děti, které mají problémy například s komunikací, vztahovými problémy, procházejí krizí dospívání, potýkají se se zhoršením školního prospěchu, útekami z domova, kontakty s drogou a šikanou. Jejich problémy však nemají ještě takovou intenzitu, aby jim byla nařízena ústavní výchova.

Probíhají zde jak individuální tak skupinové psychoterapie, poradenské, ale i rodinné terapie, psychodiagnostika, preventivně výchovné programy.

Výchovný ústav je určen pro chlapce ve věku od patnácti do osmnácti let (výjimečně devatenácti let) s nařízenou ústavní či uloženou ochranou výchovou. Je rozděleno do pěti oddělení místních a dalších dvou detašovaných, kterými jsou oddělení Křešín a sociální byt. Každé z pěti oddělení má svoji charakteristiku klientely a jsou zde také rozdílné výhody pro děti na jednotlivých odděleních. Celková kapacita je padesát jedna lůžek. Každé dítě má svého garanta, tedy jednoho z vychovatelů, se kterým konzultuje veškeré své osobní záležitosti, jako je jeho chování či pokračování v pobytu. Spolu také často hledají cestu, jak zaplatit dluhy, které klienti obvykle mívají, a řeší další problémy, se kterými se klienti setkávají.

Co se týče vzdělávací činnosti, má zařízení svoji praktickou školu, kde se chlapci mohou vzdělat v oboru přípravy jídel, nebo základní školu, záuční obor, nově otevřený rekvalifikační kurz Keramické práce a pracovní výchovnou skupinu pro děti, které jsou

nezařaditelné a z nějakého důvodu nemohou navštěvovat ani jednu z nabízených variant vzdělání.

Je zde také mnoho dětí, jež pokračují ve studiu na svých původních školách, neboť jejich chování nebrání tomu, aby opouštěli zařízení.

Každého čtvrt roku se ve výchovném ústavu pořádá tzv. celoklíčovské shromáždění. Je to shromáždění všech sedmi oddělení a pracovníků ústavu. Během této akce probíhají produkce prezentací jednotlivých oddělení, které si vytváří sami klienti. Většinou se jedná o krátké filmové nebo divadelní scénky, písňě nebo komentované prezentace fotografií. Musím zde vyzdvihnout, že co se kvality týče, mnohé z prezentací mě velmi mile překvapily. Za obzvlášť vydařenou považuji například detektivní scénku, v níž na jednom z oddělení byl zabit klient. Detektiv nakonec vypátral, že vrahem je jeden z jeho vychovatelů. Pobavila mě nadsazenost příběhu, ale také to, že se na něm podílely právě i samotní vychovatelé. Označeným vrahem nemohl být pochopitelně nikdo jiný než vedoucí oddělení, na kterém tato scénka vznikla. Během tohoto shromáždění se také naposledy měli představovat jednotliví klienti a udávat důvod svého umístění do výchovného ústavu. Také měli na pomyslné čáře sami zhodnotit, jakým směrem se udál jejich osobnostní vývoj během pobytu na ústavu. Pro mnohé klienty nebylo jednoduché veřejně přiznat své prohřešky nebo jakkoliv svůj pobyt zhodnotit. Dalším bodem bylo vyhlášení největšího skokana a největší propadáček Klíčova. A v neposlední řadě také nejoblíbenějšího vychovatele. Během hlavní pauzy byla možnost občerstvit se z pokrmů připravených samotnými klienty. Celá akce má z mého pohledu velký smysl. Nejenom, že je pro vychovatele těžké orientovat se mezi chlapci z jiných oddělení, přičemž zde mají možnost všechny potkat, ale stejně tak chlapci se mohou blíže seznámit s ostatními vychovateli. Představování má i svou motivační funkci, protože jsou zde představována i oddělení, která jsou svým režimem volnější než jiná. A tak získávají chlapci motivaci k slušnému chování, za které získávají kredity, a díky nim pak mohou přestupovat na jednotlivá oddělení. V neposlední řadě se také musím zmínit o dalším pozitivu akce, kterým je právě to, že jsou zde chlapci vystaveni situaci, kde musí veřejně vyslovit, za co jsou ve výchovném ústavu. Obvyklým fenoménem je totiž ten fakt, že jsou chlapci často přesvědčeni o své nevině a svoje umístění od výchovného ústavu považují za obrovskou nespravedlnost a křivdu, kterou na nich systém spáchal. Pak je pro mnohé z nich tento okamžik prvním, kdy veřejně a nahlas řeknou, že se vlastně provinili. Samotné zhodnocení svého pobytu do pozitivních či negativních vah, pak může klienta vést alespoň k zamyšlení nad svou minulostí v ústavu a nad svou budoucností. Protože to, co

opravdu všichni chlapci vědí, že z výchovného ústavu se nedostanou dřív, než se stanou zletilými, pokud tedy výrazně pozitivně nezmění své chování.

5.1.1 Otevřené oddělení

Jak už vyplývá z názvu, je to oddělení otevřené, na kterém jsou děti, které již nepotřebují výrazné vedení či dozor. Tyto děti dlouhodobě prokázaly na jiných odděleních, že jsou schopny zvládat nároky na ně kladené a fungují podle režimu výchovného ústavu. Na toto oddělení se také dostávají děti přímo z diagnostického ústavu, kde není žádný závažný výchovný problém a bylo by v podstatě kontraproduktivní tyto děti nechávat projít všemi režimovými opatřeními.

Toto oddělení je zaměřeno hlavně na přípravu dítěte na samostatný život poté, co opustí výchovný ústav. Řeší se zde individuální problémy jedince tak, aby jeho následující přechod do normálního světa byl co nejlepší. Tím je myšleno, že se řeší například problémy s rodinou a dalšími sociálními vztahy, pomoc při hledání zaměstnání a ubytování. Otevřené oddělení je poslední stupeň, kterého by měl dosáhnout každý klient, který je umístěn do výchovného ústavu.

5.1.2 Motivační oddělení

Specifikou tohoto oddělení je, že jsou klienti motivováni k větší samostatnosti a sebeobsluze, a to jak v oblasti sociální, tak i pracovních dovedností a všeobecných znalostí. Největší prioritou oddělení je důraz na dokončení studia klientů na všech typech škol, kam chlapci docházejí. Ať už přímo v ústavu, tak i mimo něj. Důvody umístění klienta na toto oddělení jsou většinou takové, že klienti nejsou ještě úplně schopni samostatně dobře fungovat a čas od času u nich dochází ke selhání. Jím je například myšlena absence ve škole, útky, agresivita, drogy atd. Tato selhání však nejsou příliš častá, a tak není důvod, aby klient byl zařazen na režimová oddělení. Z toho vyplývá, že na tomto oddělení klienti nemají tolik osobní volnosti a je zde víc režimových prvků než na otevřeném oddělení.

5.1.3 Tréninkové oddělení

Zde jsou umísťovány děti, které dlouhodobě nebo závažně nejsou schopné dodržovat výchovný režim na jiných odděleních v rámci VÚ. Cílem tohoto oddělení je pomoci dětem si uvědomit, že každý systém má svá pravidla, která je nutno se naučit přijímat,

respektovat a žít podle nich. Je to oddělení, které má více režimových prvků v programu, než je tomu na oddělení otevřeném nebo motivačním. Dále je to pak příprava a trénink dětí na normální život. Děti jsou zde vedeny k tomu, aby samy začaly mít zájem o řešení svých rodinných, sociálních a jiných problémů, které jsou důležité pro jejich další fungování ve společnosti.

5.1.4 Režimové oddělení

Toto oddělení je uzavřené, což znamená, že jsou zde klienti bez výhod osobního volna nebo možnosti odjezdu na dovolenou. Je to oddělení, kam jsou umisťováni klienti, kteří přicházejí na Klíčov nebo byli zachyceni na útěku. Také je možnost sem umístit klienty, již mají závažné výchovné problémy a hrubě porušili řád výchovného ústavu. Pobyt zde trvá tři týdny, během nichž by se mělo podařit klienta ztlumit v jeho agresivním a protispolečenském chování.

Během své praxe na ochranném oddělení jsem jen jednou zažila, že jsme museli tohoto oddělení využít. Stalo se tak ve chvíli, kdy jeden z našich klientů během pokusu o útěk napadl jiného vychovatele. Pobyt na „režimu“, jak se tomuto oddělení na VÚ běžně říká, mu velmi pomohl a po návratu bylo zřejmé, že u klienta došlo k velkému zklidnění.

5.1.5 Ochranné oddělení

Na tomto oddělení probíhá má poslední stáž. Je to oddělení, které je z celého výchovného ústavu nejmladší, a tak jeho provoz není v některých plánovaných částech ještě plně rozběhnut. Oddělení je umístěno v nejvyšším patře výchovného ústavu. Maximální počet klientů je osm chlapců, kteří mají soudem uloženou ochranou výchovu. Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, které má zajistit prevenci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu. V praxi to znamená, že se chlapci dopustili závažné trestné činnosti, avšak pro jejich věk nemohou být trestně odpovědní. Věková hranice na tomto oddělení je stanovena na patnáct až osmnáct let věku, výjimečně je možné pobyt prodloužit až do devatenácti let věku.

Setkáváme se zde obvykle s diagnózami, jako jsou disociální porucha osobnosti nebo emočně nestabilní porucha osobnosti aj. Není však výjimkou, že se na takové oddělení dostanou děti, u kterých nejde o poruchu osobnosti, ale pouze o velmi bouřlivou pubertu.

System hodnocení na tomto oddělení je podobný jako na odděleních ostatních: zohledňuje se denní bodovací systém a týdenní hodnocení chování klienta. Může se tak stát, že klient sice je v plusovém stavu bodování, zůstává však bez výhod, protože jeho chování během posledního týdne nebylo dobré. Udělení mimořádného výchovného opatření může trvat v rozmezí šesti až čtrnácti dnů ode dne oznámení. Délka výchovného opatření bez výhod závisí na závažnosti provinění klienta a začíná schválením ředitele a končí dosažením stanoveného počtu bodů. Další možností je udělit klientovi výhody, avšak s omezením. Jedná se o situace kdy dítě na oddělení funguje vcelku dobře, má ale drobné problémy s respektováním a plněním řádu oddělení. Neměla bych zapomenout také na odměny za pozitivní chování. Těmi jsou hodnocení a plné výhody s odměnou. Uděluje se v situacích, kdy klientovo chování bylo celý týden vzorné a pro oddělení klient z vlastní vůle udělal něco navíc. V neposlední řadě se plné výhody klientovi udělují tehdy, když jeho chování nebylo hodnoceno negativně a jeho celkový počet bodů za týden je plusový.

Co se týče samotného řádu na oddělení, existuje tzv. patero podmínek:

- a) Pobyť bez drog a alkoholu – chlapci jsou jedenkrát či dvakrát měsíčně namátkou kontrolováni na přítomnost drog v moči. Pokud klient odmítne podstoupit testování, automaticky je test považován za pozitivní.
- b) Pravidelné navštěvování školy, praxe nebo pracoviště.
- c) Nepáchat trestnou činnost.
- d) Bezproblémové chování. Tím je myšleno, že nesmí docházet k žádné fyzické ani verbální agresivitě.
- g) Pracovat na sobě.

Další přestupky, za které chlapci dostávají snížené hodnocení, jsou například neúčast na programu, nedovolené vzdálení z oddělení, pozdní příchody, kouření mimo vyhrazený prostor, aj.

Denní režim tohoto oddělení začíná v půl osmé ráno budíčkem, pouze o víkendech může být budíček prodloužen dle rozhodnutí sloužícího vychovatele. Po snídani a ranní hygieně chlapci odcházejí buď do školy, která je na ústavu, nebo mají pracovně výchovnou činnost. Odpolední program se různí dle možností a odčerpaného rozpočtu oddělení. Obvykle probíhají společenské akce, sportovní utkání na zahradě, soutěže, ale také arteterapie, relaxační techniky aj.

Během dne mají chlapci dvakrát nárok na osobní volno a v průběhu týdne mohou čerpat ze dvanácti hodin, v nichž mají nárok na samostatnou vycházku. Každý večer bývá

na oddělení společná komunita. Kromě úterý a středy, kdy probíhají tematické skupiny vedené vychovateli. (Slovo skupina se mi používá těžko, protože během své stáže jsem opakovaně zažila, jak podrážděně dokáží klienti reagovat, pokud se před nimi toto slovo použije. Raději kolikrát riskují ztrátu bodů, nežli by se účastnili skupinového sezení.) Témata těchto skupin bývají zpravidla praktického rázu, ale klienti mohou také sami navrhnout témata, o nichž by chtěli něco slyšet – děje se tak ale jen výjimečně.

Poslední výjimkou v programu je čtvrtěční program, kdy je komunita přesunuta na odpoledne a navazuje na poradu všech vychovatelů z oddělení. Právě na této čtvrtěční komunitě jsou klienti hodnoceni za uplynulý týden. Zde také mohou žádat o zrušení mimořádného opatření nebo o jiné praktické věci, které pro sebe potřebují.

5.1.6 VÚ Křešín

Na tomto oddělení jsem měla možnost stážovat jako na prvním v rámci celého VÚ Klíčov. Bohužel ale je toto zařízení vzdáleno od Prahy přibližně šedesát kilometrů, a tak jsem svoji stáž z finančních důvodů musela ukončit.

„AT oddělení Křešín poskytuje výchovný pobyt situovaný mimo město. Pravidla pobytu kombinují prvky výchovného oddělení s principy chodu komunitních zařízení. Cílem výjezdových pobytů je vést klienty k abstinenci, pokud jde o omamné a psychotropní látky, pokud u nich existuje závislost, nebo jsou možností rozvoje závislosti ohroženi. Širším cílem pobytu je hledání a posílení zdrojů jejich fyzických a psychických možností.“ (Stránský, M., Pravidla pobytu pro VÚ Klíčov, duben 2007.)

Toto oddělení je detašované pracoviště VÚ Klíčov a je situováno na Českomoravské vrchovině v malé vesnici s přibližně padesáti obyvateli. Jedná se o objekt staré fary, který byl ústavem odkoupen a dříve využíván na víkendové pobyty s klienty. Před více než rokem se z ní stalo komunitní zařízení s dlouhodobými pobyty pro vybrané klienty z Klíčova.

Maximální počet klientů je osm a pobyt je oficiálně na dobu dvanácti týdnů. Klienti jsou hodnoceni body, které vedou k přestupu do vyšší fáze. Dohromady je pět fází, po dosažení pětadvaceti bodů a naučení se řádu AT Křešín, může klient přejít do první fáze. Při neplnění nebo porušení pravidel mohou být klientovi odebrány všechny body a je přeřazen do nulté fáze. Tato varianta se aplikuje například při útěku. V případě, že se klient dostane kvůli svému chování do mínusu, dostává se do takzvané záporné fáze. Má

za úkol napsat úvahu na téma „Proč jsem se dostal do záporné fáze?“. Dále při každém dalším přestupu do vyšší fáze vede skupinu na téma:

0. fáze „Jak jsem se sem dostal?“
1. fáze „Hezký chvílky i zádrhele.“
2. fáze „Já a návykové látky?“
3. fáze – obhájí svůj plán vypracovaný na téma „Co dál po odchodu z Křešína“.

5.1.7 Sociální byt

Prvním rokem má také VÚ Klíčov pro své klienty k dispozici sociální byt. Jedná se o „mezistupeň“ pro mladistvé, u kterých je péče po ukončení pobytu na VÚ ještě potřebná. Také je určen právě pro ty klienty, kteří nemají žádné rodinné zázemí a sami ještě nejsou zcela připraveni na samostatné fungování ve společnosti. Přesto se u klientů, kteří jsou zde ubytováni, předpokládá, že již vcelku jsou schopni fungovat spolehlivě. Pravidla jsou jasně a pevně dána, klient musí být již zletilý a nesmí u něj docházet k sociálnímu selhávání. Pobyt v tomto bytě je upraven smlouvou o dobrovolném pobytu mezi klientem a zařízením.

6. Rizika ústavní výchovy

V této kapitole chci pohovořit také o negativním dopadu na zdravý vývoj jedince právě v důsledku jeho umístění do ústavní péče.

„Každý dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení dítě i mladistvého handicapuje, ať k němu dá podnět cokoliv. Běžná ústavní prostředí deprimují svěřence, pokud jde o psychické a sociální potřeby. Následky ústavní deprivace jsou zřejmé i u potomků lidí, kteří ústavem v dětství prošli.“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 269) Eliminace takového negativního dopadu jsou v některých ohledech naprosto beznadějným bojem, protože bohužel jdou ruku v ruce s provozem zařízení.

6.1 Psychická deprivace

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“ Což ve výsledku pro mladistvého znamená: „ V tomto smyslu se tedy následky psychické deprivace projeví tím, že se jedinec v důsledku dlouhodobého neuspokojení potřeb nebude schopen přizpůsobit situacím, které jsou v dané společnosti běžné a žádoucí.“ (Matějček, Langmajer, 1974, s. 22.)

Některé z dětí ve výchovných ústavech nepoznaly jiný život, než právě ten ústavní, ve kterém má vše svá pravidla a každý svoji funkci. Děti se naučí žít v mikrosvětě ústavu, ale běžný život je pro mladistvého naprosto nepřehledný a zorientovat se v něm není jednoduché.

Na tento fenomén upozorňuje ve své knize i O. Matoušek. Navíc, třebaže tedy v ústavu každý zastává nějakou funkci, ať už vaří, pere, či se stará o hospodaření s financemi – i do takových činností jsou děti samozřejmě zapojovány –, je tu vždy ještě někdo z personálu, kdo nakonec za danou činnost zodpovídá. (Matoušek, 1999) Dítě tedy nepozná reálnou odpovědnost např. za to, když utratí peníze za zbytečnosti a nezbude mu už na koupi jídla, protože v ústavu je vždy zajištěné společné stravování. Poté, co mladistvý opustí takové zařízení, není pro něho vůbec jednoduché naučit se orientovat v makrosvětě, ve kterém platí úplně jiná pravidla.

Dalším velkým a typickým problémem ve výchovných ústavech jsou sociální vztahy mezi lidmi. Ústavy u nás jsou vždy pro děti stejného pohlaví a stejného věku, což

samozřejmě vede k takovému výsledku, že mladistvý navazuje vztahy pouze s dětmi stejného nebo alespoň podobného smýšlení, jaké má on sám. Neučí se komunikovat a vycházet s lidmi jinými. Taková zkušenost vede k omezenému repertoáru jednání dotyčného, které pak aplikuje na lidi v běžném světě. Nerozumí odlišnosti lidí a tato odlišnost ho může znejišťovat, protože neví, jak správně reagovat. Nakonec netrvá příliš dlouho a takový člověk se opět dostává do rozporu se zákonem. Pro mnohé z nich je opětovné umístění do ústavního zařízení nakonec vysvobozením, protože jen v tomto světě jsou schopni se orientovat a přežít.

Ale toto není jediný následek pro jejich vztahy a život mezi ostatními lidmi.

„Lidé uzavření v ústavu nepřestávají být pohlavně cítícími bytostmi. Sexualita si hledá a nachází průchod v homosexuálních vztazích. U dospělých tato umělá homosexualita po propuštění z ústavu mizí, mladiství však mohou být poškozeni trvale.“ (Matoušek, 1999, s.118) Chlapci u nás v ústavu většinou mluví o svých přítelkyních, které jsou z místa bydliště, bohužel ale se za nimi často dlouhé měsíce nemohou podívat, takže tyto vztahy povětšinou končí záhy po nástupu klienta do zařízení. To samozřejmě vede k obrovskému strádání klienta, který si nakonec hledá alternativní vztahy, které by ho uspokojovaly.

6.2 Šikana

Šikana je jedním z velmi častých fenoménů objevujících se ve větším kolektivu dětí. Ať už jde o základní či střední školy, anebo ústavní zařízení všech typů. Snáz propuká zejména v ústavním zařízení s mladistvými, kteří měli problém se zákony. Právě v takových ústavech určuje hierarchii síla, protože „kápo“ je ten nejsilnější, kterého se ostatní bojí. Největším mazákem bývají právě ty děti, které se již dopustily násilného trestného činu. Mnozí z nich si neumějí získávat respekt jinak než vynucením si ho násilím na druhých klientech, tak jak to znají ze své rodiny. Mezi oběti šikanování patří děti, které se byť jen drobnostmi odlišují od ostatních (například mají barvu vlasů, nosí brýle apod.). V ústavech jsou to zejména děti slabší fyzické kondice, ale hlavně děti dobře manipulovatelné. Cílem potom není jen „bosování“, ale také získání posluhovačů, kteří za násilníka dělají činnosti, jež jsou „pod jeho úroveň“. Šikana může probíhat na úrovni psychického teroru nebo přímo fyzického napadání oběti, které v některých případech může končit i smrtí. Mladiství nedokáží dobře odhadnout, kde už jejich teror přesahuje zdravé hranice, takže se občas stává, že oběť utýrají až k smrti, či ji svým psychickým

terorem přivedou do takového stavu, že už není schopna zvládat dál ponižování a bití a pokusí se o sebevraždu.

Odhalení takového jednání není ničím jednoduchým, protože často probíhá velmi skrytě a samotná oběť šikanování nevyhledá – speciálně v ústavu ne – pomoc od jiných. Má strach, že přiznání šikany mu přinese mnohem více bolesti, než bude-li mlčet a teror tiše trpět.

7. Kasuistika

Během své praxe v sektoru ústavní péče jsem se setkala s klientem, jehož případu se chci věnovat ve své bakalářské práci.

Sledovaný klient je dnes sedmnáctiletý chlapec, který se ve svých čtrnácti letech dopustil násilného trestného činu vraždy své o rok mladší spolužačky. Dívka utonula a smrtelné pro ni byly též následky nožem způsobeného poranění. Ve své výpovědi chlapec uvedl, že se dva dny před vraždou rozhodl dívku, již znal ze školy a líbila se mu, znásilnit. Sám zdůraznil, že mu šlo pouze o tělesný styk, neboť dívka se mu sice líbila, leč chodit s ní nechtěl a zamilovaný do ní také nebyl. Prý by ho stejně nechtěla. Ráno v osudný den si uvědomil, že ho dívka určitě pozná, a tak si s sebou vzal nůž. Chtěl ji jen bodnout, aby ji zastrašil a ona nikomu nic neřekla. Věděl, kudy dívka do školy a ze školy chodívá, a tak také věděl, kde bude nejvhodnější na ni počkat. Když ji uviděl, vystoupil z křoví, šel přímo k ní, nic neříkal a bodl ji přes bundu. Upadla na zem, stáhl ji do škarpy, kde ji ještě pětkrát bodl. Při tom údajně cítil paniku a strach. Potom dívku odtáhl k potoku, svlékl ji kalhoty i kalhotky a „vyprstil“ ji; stále prý žila. Nemluvil na ni, nehladil ji ani nelíbal. Penis do ní nezavedl, protože se bál, že by později mohl být identifikován podle spermatu. Poté, co svůj akt dokončil, dívku hodil do potoka a odešel domů. Oběť zřejmě ještě žila, chlapec sám uvádí, že si už nevzpomíná. Přiběhl domů, byl celý od krve, umyl se a spálil oblečení. Měl strach, ale nikomu nic říct nechtěl. Myslel si, že se na to nepřijde, avšak často na to, co udělal, myslel.

Dívku během večera začali hledat, ale nalezena byla až během druhého dne dopoledne, pochopitelně již mrtvá. Policii se podařilo zajistit z pod nehtů oběti DNA pachatele. Čím déle však nebyl odhalen, tím více byli obyvatelé z vesnice, v níž se čin udál, nervóznější. Byli totiž přesvědčeni, že viníkem musí být někdo z okruhu vsi. Nakonec na jejich vlastní návrh podstoupili DNA test všichni muži z okolí starší patnácti let. Testy však neidentifikovaly žádného pachatele. Proto byly veškeré testy během dvou měsíců opakovány; tentokrát byly vzaty vzorky i mužům mladším patnácti let. Po odebrání stěru XX už pachatel věděl, že je prozrazen. Prý jen čekal, až si pro něho policisté přijdou a bude si moci ulevit. Vedoucí vyšetřovatel případu potvrdil, že když policisté přišli mladistvého zatknout, seděl opřený vedle domu „na bobku“ a se sklopenou hlavou. Působil odevzdaným dojmem. První, oč se zajímal, bylo, co bude s ním a jeho maminkou. K vraždě se okamžitě poté doznal.

Chlapec se narodil jako nechtěné dítě, matka uvedla, že na interrupci již bylo pozdě. Otce chlapec nepoznal, byl pryč známostí jen na jednu noc.

Matka pocházela z pěti sourozenců. Po prvním ročníku byla vyloučena ze SOU pro záškoláctví a problémy s chováním. V jejích sedmnácti letech jí otec našel zaměstnání dojičky v místním JZD. Začala se však potulovat s partou a nerespektovala vůli rodičů. Otec ji proto vykázal z domu.

Domů k rodičům se vrátila ve svých jedenadvaceti letech, kdy byla v pátém měsíci těhotenství. Rodina společně žila v bytě 3+1, vyjma rodičů a chlapcovy matky byt obývaly ještě dvě její mladší sestry, které se v průběhu dalších let osamostatnily a dnes žijí se svými partnery. I matka XX se zpočátku snažila žít samostatně, našla si podnájem, ale vydržela v něm jen tři měsíce. Protože potřebovala však pomoc rodičů, vrátila se opět domů. Zpočátku si nepřála, aby jí rodiče zasahovali do výchovy syna. Sama však jeho výchovu nezvládala, proto nakonec chlapce vychovávali všichni společně. Když chlapec zlobil, byl bit, a to nejen matkou, ale i prarodiči. On sám se vyjádřil tak, že jak stárnul, cítil se stále víc ponížěn. Matka byla ve výchově nedůsledná a naprosto bez užších citových vazeb. Důležitá rozhodnutí často postupovala svému otci, který vnuka rozmazloval (vztahy v rodině popisují její členové jako v podstatě nekonfliktní).

Po mateřské dovolené matka nastoupila jako poštovní doručovatelka a u tohoto zaměstnání už zůstala. V průběhu let měla dohromady čtyři známosti, s muži však nikdy nežila, pouze se vzájemně navštěvovali. Až na posledního, s nímž si rozuměl, neměl chlapec k matčiny partnerům nikdy dobrý vztah. Žárlil na ně, protože získali matčinu pozornost, po které toužil sám.

Poté, co byl synův čin odhalen, se matka několik týdnů ukrývala u svých známých; měla totiž strach z obyvatel z vesnice. Zpočátku nechtěla věřit, že by její syn byl vraždy schopen. Dokonce ani jeho chování z posledního půlroku nehodnotila jako nápadné. Myslela si, že se spíše snaží někoho krýt. Rok po událostech matka ve svých šestatřiceti letech zemřela na mozkovou mrtvici. Její úmrtí XX velmi zasáhla, protože dle jeho přesvědčení k sobě s matkou konečně začali nacházet pozitivní cestu a začínali si rozumět.

Jak již bylo výše řečeno výše, prarodiče XX rozmazlovali; přesto byl čas od času oběma bit. Dědeček pracoval jako dělník, svou povahu hodnotí jako občas výbušnou. Babička se starala hlavně o domácnost, XX ji popsal jako ženu lakomou a vychytralou.

XX se narodil v běžném termínu a též jeho porodní váha byla v normě. Předškolní vývoj probíhal v podstatě bez problémů. Denní a noční pomočování bylo pryč u XX delší,

než bývá obvyklé. Pro vadu řeči, narušenou grafomotoriku, problémy s koncentrací pozornosti a nedostatky ve zrakové diferenciaci byl odložen jeho nástup do základní školy. V první třídě zažil šikanu od starších spolužáků, kteří ho proti jeho vůli zavírali na záchod. Pro velké výukové problémy byl opět vyšetřen v PPP, kde byla diagnostikována dyslexie a dysortografie. Na konci čtvrté třídy se matka s XX bez omluvy nedostavila na kontrolní vyšetření.

Po celou dobu povinné školní docházky hodnotili učitelé XX jako problémového žáka. Několikrát mu byla udělena důtka ředitele školy, několikrát snížena známka z chování. Se spolužáky příliš dobře nevycházel, avšak nevadilo mu to. Matka se nezúčastňovala třídních schůzek, ba dokonce se o synovu školní práci nezajímala vůbec; do školy přišla vždy až po několikeré urgenci. XX obhajovala a zastávala se ho, k jeho chování zůstávala nekritická. Nakonec se školou přestala komunikovat úplně.

Také sám chlapec se odmítal zúčastňovat akcí pořádaných školou, dle svých slov se na nich nudil. Scházel se se staršími spolužáky z vesnice a dětmi z blízkého dětského domova. Půjčoval si peníze od spolužáků, avšak nevracel je. Dokonce byl jednou přistižen při krádeži peněz spolužákovi. Pokud se pro nějakou věc dokázal nadchnout, příliš dlouho jeho zájem nevydržel, objevil-li se nějaký problém, ztrácel o zálibu zájem okamžitě. Ve sportu dosahoval výborných výsledků, nebavilo jej však soutěžit. Několik let miloval o dva roky mladší dívku; jejich vztah se zpočátku vyvíjel nevinně – šlo o klasickou dětskou lásku.

V páté třídě se však jeho chování zcela změnilo. Začal dívky sexuálně obtěžovat. Pokud se bránily, fyzicky je napadl nebo jim působil nepříjemnosti. Jedné dívce, již byl odmítnut, např. podkopl nohy a poté měl radost z jejího úrazu. S jednou spolužačkou došly konflikty tak daleko, že museli být do školy pozváni rodiče obou dětí. Po vzájemné dohodě bylo jako nejlepší řešení situace zvoleno přerazení dívky do jiné třídy. Toto opatření bylo hodnoceno jako úspěšné, protože XX si dívky přestal všímat. V šesté třídě se chlapcův prospěch zhoršil natolik, že ročník musel opakovat. Pro svůj trestný čin však ročník nedokončil.

Volný čas trávil XX nejvíce sledováním televizi nebo jízdou na kole. Žádná jiná činnost ho nikdy nezajímala. Měl přítele, starého dvacet šest let, s nímž se často sledoval televizi a a internet. Tomuto příteli se také v době jeho zaměstnání staral o klokana a tři psy. Za tuto práci někdy XX dostával peníze.

Po svém činu byl odvezen na sexuologické oddělení pro muže v PLB kde pobýval téměř rok. Byla u něj diagnostikována nesocializovaná porucha chování (F 91.1)

s disharmonickým vývojem osobnosti s rysy dissociálními, nezdrženlivými, agresivními, anetickými a narcistickými. Při diagnostice byly využity následující metody: pozorování, rozhovor, nedokončené věty, WISC-III, TAT-výběr, ROR, J.E.P.I., ADOR, scénotest. Závěr pedopsychologického vyšetření je následující: Aktuální úroveň rozumových schopností chlapce se pohybuje v pásmu širší normy. Přetrvávající dyslexie, přestože již došlo k částečné kompenzaci. Disharmonický vývoj osobnosti. Významně zvýšené skóre neuroticismu. Patrná tenze, narušený kontakt s lidmi, potlačení a útlum emotivních projevů. Bez snahy působit lepším dojmem. Chudá efektivita. Ambivalentní postoj k sobě. Rodinné prostředí pečující, ale bez dostatečně úzkých vazeb. Výchovné vedení nedůsledné, komplikovaný vztah k matce. PhDr. Jana Hunskarová – psycholog, dětské odd.

Po vyšetření sexuální orientace s užitím falometrie byla přidána další diagnóza – porucha sexuální preference v aktivitě a útočný sadismus (F 65.5). Renomovaní odborníci (Praško, Wilson) však poukázali na nutnost rediagnostiky v pozdějším věku, protože chlapec byl na definitivní diagnózu příliš mladý.

Falometrie je diagnostická metoda spočívající v měření změn objemu prokrvení penisu či vulvy v závislosti na sexuálních podnětech různého charakteru. Tyto podněty mohou být buď vizuální (fotografie, diapozitivy, videozáznamy) nebo auditivní (popisy různých sexuálních aktivit).

Tato zkouška u XX prokázala heterosexuální a erotickou působivost všech věkových kategorií od osmi let výše. Po započítání působení obrázku byly účinné nejprve pouze dívky osmi až šestnáctileté, ženy až později. Účinkující ženy měly výraz odevzdanosti a podrobení. Krvavě sadistický Zemkův obrázek „Sekyra“ navodil tumescenci o 25% větší než atraktivní blondýnka. Chyběl-li přivázané a šlehané ženě nelibý výraz ve tváři, byl efekt obrázku mizivý.

Závěrem vyšetření je, že chlapci se líbí atraktivní dospělé ženy. To, že se mu líbí i nedospělé dívky, je pro pacientovu sexualitu pouze signálem snadné podrobitelnosti. Nedospělá žena evokuje sadistickou proceptivitu snáz než svobodně se projevující žena dospělá.

Vzhledem k tomu, že chlapec byl hospitalizován a současně byl stále povinen docházet do školy, přičemž ale nemohl docházet do Specializované základní školy PLB, byla mu poskytnuta individuální forma výuky. Kombinace učitel/žák se zprvu jevila jako pozitivní. Později byla jeho školní práce hodnocena spíše negativně. Při výuce se choval slušně, byl

ale spíše pasivní, proto musel být k činnosti neustále vybízen a bylo též nutné pomáhat mu s řešením úkolů. Během školního roku se zhoršil v písemném projevu a také ve čtení.

Po zhruba roční hospitalizaci byl chlapec přeložen do nejmenovaného výchovného ústavu na oddělení ochranné výchovy, která mu byla nařízena soudně. Léčba v PLB byla změněna na ambulantní. Hodnocení chlapcova pobytu na oddělení ochranné výchovy VÚ bylo zpočátku velmi pozitivní, časem se však ukázalo, že jeho chování je účelové.

Chlapec se projevuje spíše introvertně. Dokáže hodně času strávit o samotě při poslechu hudby. Žánrově poslouchá široký repertoár, od diska, přes hip hop, techno až po tvrdý rock. Touto činností je chlapec schopen zabavit se na celý den.

Není-li nucen čelit zátěži související s povinnostmi (škola, program, úklid apod.), je klidný až apatický. Projevuje se hédonisticky – jestliže jeho požadavek není rychle uspokojen, ztrácí o věc zájem (př.: chlapec chce cvičit v posilovně, když je však upozorněn, že místnost nejprve musí uklidit, okamžitě ztrácí zájem). Do konfliktních situací se obvykle dostává nepohodlím nějaké povinnosti či odkladem čerpání požitků, respektive výhody na pozdější dobu. Pak má sklony k verbální agresi (od pasivního odporu, přes odmítání, nevhodné komentáře, narušování výuky až po vulgaritu). Sklon k fyzické agresi se u něho neprojevil.

Z výše uvedeného vyplývá, že jeho výkonnost je velmi nevyrovnaná a hraničí s leností. Z rozhovorů s ním dále plyne, že svoji budoucnost vnímá jako nepříznivou; často se k ní vztahuje rezignovaně, absentuje u něj představa smysluplné blízké i vzdálenější existence („Proč bych měl studovat nějakou školu, když to stejně nemá smysl.“). Verbální náhled na vzdělávání však má; v projevech si uvědomuje důležitost nějaké odborné kvalifikace v jeho dalším životě. Připouští však, že nyní ji jako důležitou nevnímá, proto má problémy s plněním studijních povinností.

Chlapec rozumí běžným sociálním souvislostem a je schopen je interpretovat i ostatním členům skupiny. Velmi obtížně se vyrovnává s nemožností samostatného pohybu mimo VÚ. Zejména období, kdy většina klientů odjížděla na dovolenky, nesel velice těžce a byl velmi podrážděný. Odmítal potom jakkoliv komunikovat.

XX je sportovně založen, má vysokou kondici. Během našich mimoskupinových rozhovorů se mi několikrát svěřil, že by rád závodně jezdil na horském kole. Prý je to jeho nejoblíbenější činnost od dětství. Když jsem však přišla s jakýmkoliv návrhem, jak by si mohl na kolo alespoň částečně vydělat, vždy pro výsledek odmítl cokoliv udělat.

Co se týče zneužívání omamných látek na oddělení VÚ, byl chlapec závažně podezříván z užívání pervitinu. On sám tuto skutečnost zásadně odmítal. Zneužití THC bylo však potvrzeno.

Z hodnocení působení ve škole, na praxi či v pracovní výchovné skupině se dozvídáme, že chlapec se ve třídě projevoval spíše jako tichý, klidný, s učitelem spolupracující žák. Postupem času se však jeho chování změnilo k horšímu. Autoritu učitele respektuje s obtížemi. Diskutuje o jasně daných pravidlech, snaží se posouvat hranice. Chlapec několikrát bezdůvodně odmítl nastoupit do výuky nebo z vyučování svévolně odešel. Jeho vědomosti a znalosti v jednotlivých vyučovacích předmětech převyšují průměr třídy. Samostatná práce jej baví v případě, že jej činnost výrazně zaujme. Rád dává ostatním žákům najevo, že zná odpovědi na otázky kladené učitelem.

Co se týče kontaktu s rodinou, chlapce ve výchovném ústavu pravidelně navštěvují prarodiče. V posledních měsících se pravidelnost jejich návštěv začala prodlužovat vzhledem k tomu, že dojíždění za chlapcem je pro ně v jejich věku již fyzicky náročné. S chlapcem tedy udržují alespoň pravidelný telefonický kontakt.

Na oddělení probíhají dvakrát do týdne terapeutické skupiny. Na jedné z nich, kde byla probíráno početí dítěte, mě XX velmi překvapil. Dotazovali jsme se, zda by dokázal přijít na další důvod, proč je důležité, když se dítě k matce dává ihned po porodu. Odpověděl, že je pro dítě důležité, když slyší tlouct matčino srdce.

8 Závěr

Cílem mé práce bylo seznámit čtenáře, kterému se moje bakalářská písemná práce dostane do rukou, s ústavní výchovou v České republice. A to právě z toho důvodu, že mnoho lidí má stále zkreslené představy o tom co je výchovný ústav a jak to v takovém ústavu chodí.

A v neposlední řadě jaké děti v takovém ústavu pobývají. Spousta lidí si stále myslí, že takové děti pocházejí z velmi špatných rodin, které patří mezi sociálně slabší společenskou vrstvu. Samozřejmě, že tento názor, který dodnes převládá ve společnosti je velmi ovlivňován medií. A opravdu již dávno není pravdivý! Protože v takovém ústavu potkáváme čím dál častěji děti z rodin, které patří mezi ty společensky prestižní. Právě ty u kterých by většinu lidí ani nenapadlo, že by jejich děti mohly mít výchovné problémy. Dokonce jsem nabyla dojmu během své praxe, že spolupráce právě s takovým typem rodiny je mnohem složitější. Rodiče často zavírají oči před špatným jednáním svého dítěte a jeho chování omlouvají. Někdy je to do doby než se stane něco opravdu závažného, jindy jejich slepota a neochota vidět pravdu může pokračovat dlouho dobu. V takových rodinách se těžko buduje prostor na společné hledání chyb a nalézání nových řešení. V rodinách sociálně slabších si rodiče ve větší míře dokáží připustit své chyby. Pak už je zbývá najít sílu a ochotu ke změně rodinného systému.

Mnoho dětí tak zbytečně končí ve výchovném ústavu. Pro mladistvého v jeho období puberty je ztráta osobní svobody tím největším trestem od společnosti, který si vůbec dokážeme představit. Moji kritiku bych ráda teď ráda zaměřila právě na onu ztrátu osobní svobody. Samozřejmě, že neexistuje nebo nevím o žádném jiném řešení, které by bylo na místě, aby se dalo předejít k takovému omezení osobní svobody. Co se , ale dá určitě udělat je, neposílat všechny děti, které zlobí do ústavu. Teď to může znít čtenáři až příliš absolutisticky, ale mám vysvětlení pro své tvrzení. Tím je, že se v ústavním zařízení se můžete setkat s dětmi, které mají nařízenou ústavní výchovu a vám je od první chvíle jasné, že právě tohle dítě tam být nemá. V ústavu být nemá, ale pro jeho vlastní zájem ho není nejvhodnější ani vracet do rodinného prostředí odkud přišlo. Co pak s takovým mladistvým? Rozhodně by u nás prospělo vytvoření větší sítě ústavu, které by byly rozděleny podle závažnosti přestupků, kterých se dítě dopustilo. Pak by se možná přestalo stávat, že by ve výchovném ústavu přestalo platit stejné pravidlo jako ve vězení. „ Co ještě neumí, tam se naučí.“ Zním pár případu klientu, kteří se například pro agresivní chování dostaly do VÚ a nakonec se za čas jejich hlavním problémem stalo užívání drog.

Dlouhou dobu jsem považovala veškeré preventivní přednášky o drogách za nudné a zbytečné. Vycházela jsem ze své vlastní zkušenosti. Plný kino sál hulákající mládeže a na pódiu dva chlapci, kteří vás přesvědčují, že brát drogy je špatné. Takový mladistvý má kolikrát mnohem větší zkušenosti než samy moderátoři. To je pak mají brát vážně? Absolutně jsem to odmítala. Byla jsem velice mile překvapená přednáškou, kterou jsme podnikly s malou skupinou klientů. Probíhala přímo v malé kanceláři protidrogového zařízení DROP- IN. Načasovaná byla tak, aby se klienti mohli setkat s narkomany, kteří se tam chodí měnit injekční stříkačky a na polévku. Musím říci, že to mělo silný efekt na naše klienty. Bylo velmi zajímavé vidět lehké vyděšení v očích právě těch největších „drsňáků“ z ústavu. Přednáška samotná byla pak mnohem zajímavější, protože zde byl vytvořen prostor jak pro informování klientů o možných rizicích užívání, ale také právě vtažení klientů do rozhovoru. Nikdo jim jejich názory nevymlouval, ale nastínil, že tyto věci mají i druhou černější stránku, o které je také potřeba přemýšlet.

Ke konci své práce bych si vás dovolila seznámit s mým osobním plánem do budoucna. Je mi jasné, že to nebude vůbec jednoduché. Již mě od toho spousty lidí odrazovalo, ale ráda bych právě výše navrhovaný mezistupeň nabídky ústavní péče rozšířila o zařízení, které by mladistvým poskytovalo, krátkodobé výchovné pobyty v komunitní zařízení mimo velké město. Nejlépe někde v horách na velkém statku. Byli by určeny právě pro děti, které mají výchovné problémy, ale stále ještě u nich nebyla uložena ústavní či ochranná výchova. Jednalo by se o tak dvou až tří měsíční pobyty, během kterých by děti měli možnost najít v životě jinou cestu, než po které doposud šli.

A tak na závěr přeji Vám, sobě, ale i všem ostatním lidem, abychom všichni měli svoji správnou cestu. Abychom na ni vždy dokázali jít se vzpřímenou hlavou a nikdy neodbočili špatným směrem.

Literatura

LANGMAJER, J.; MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974. 400 s.

MATĚJČEK, Z; aj. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80- 7178- 304- 8

KOUKOLIK, F.; DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů*. Praha: Gálén, 2006. 327 s. ISBN 80- 7262- 410- 5

KOUKOLIK, F. ; DRTILOVÁ, J. *Základy stupidologie*. Praha: Galén, 2002. ISBN 80- 7262- 078-9

LABÁTH, V., aj. *Riziková mládež*. Praha: Slon, 2001. 157 s. ISBN 80- 85850- 66- 4

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon 1999. 159 s. ISBN 80- 85850- 76- 1

MATOUŠEK, O; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80- 7178- 771-X

MATOUŠEK, O.; KOLÁČKOVÁ, J.; KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O.; KOVAŘÍK, J. ; aj. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80- 7178- 548- 2

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing 2007. 280 s. ISBN 978- 80- 247- 1168- 3

PRAŠKO, J. *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál, 2003. 360 s. ISBN 80- 7178- 737- X

KOVAŘÍK, J., aj. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80- 7178- 957- 7

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80- 70- 66534- 3

HARTL, P.; HARTLOVÁ H., *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80- 7178- 303- X

BUCHTELOVÁ, R.; aj. *Akademický slovník cizích slov A-K*. Praha: Academia, 1995. 445 s. ISBN 80- 200- 0523- 4

Další použité zdroje

SBÍRKA ZÁKONŮ ČESKÉ REPUBLIKY, *Zákon č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.*

(<http://www.civilia.cz/ustavniochrannavychova.html>)

Výchovný ústav, středisko výchovné péče Klíčov, základní škola, praktická škola a školní jídelna, *Výroční zpráva 2006/2007.*

Resumé

Jméno: Zuzana Bieliková

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Náhradní výchovná péče

Vedoucí práce: PhDr. Jan Toman

Akademický rok: 2007/2008

Klíčové pojmy: Adopce, delikvence, deviace sexuální, empirie, izolace, mladistvý, ochranná výchova, porucha osobnosti disociální, psychická deprivace, resocializace, sociopatie, šikana, trauma psychické, ústavní výchova.

Období puberty je bezesporu obdobím psychického vývoje člověka, které sebou přináší velké změny ve vnímání sebe a světa kolem nás. Často je doprovázeno opravdu bouřlivým prožíváním a nespokojeností s celým světem. Tato nespokojenost se nakonec promítne do odmítavého postoje nebo protispolečenského jednání. Ať už je důvodem cokoliv často se pak takové děti dostanou do ústavní výchovy, popřípadě jim je uložena výchova ochranná. Pro ně samotné to nakonec znamená, že s nimi společnost začne opovrhovat a pokládat je za ty mladé kriminálníky a to nejhorší co z člověka může být.

Proto cílem mé práce bylo podat jednotný pohled na strukturu náhradní výchovné péče v České republice. Také ukázat jak fungují výchovné ústavy, ale také z jakých rodin přicházejí děti do ústavní péče.

V první části své práce jsem se věnovala historickému pohledu na vývoj ústavní péče ve světě, ale i u nás. Další kapitola má nastítnit jaké jsou u nás dostupné formy náhradní rodinné a ústavní péče a jejich eventuální varianty, které by eliminovali špatný vliv na zdravý vývoj dítěte u kterého primární rodinné zázemí selhává či selhalo. Důležitou součástí této kapitoly považuji funkce rodiny a devět typů nefunkčních rodin. Dále jsem pak zpracovala zákon č. 109, který upravuje ústavní výchovu. Práva a povinnosti nejen dětí, ale také personálu a ředitele zařízení. V následující kapitole popisuji jednotlivá oddělení Výchovného ústavu Klíčov, ve kterém probíhala má stáž. Neopomenutelnou součástí mé práce jsou rizika ústavní výchovy, které jsou bohužel úzce spojeny s pobytem v takovém zařízení. Na závěr jsem věnovala kasuistiku mladistvému vrahovi, u kterého byla diagnostikována nejprve nesocializovatelná porucha osobnosti(F 91.1). Dále pak po vyšetřeních byla přidána další diagnóza - porucha sexuální preference v aktivitě a útočný sadismus (F 65.5).

Oponentský posudek na bakalářskou práci Zuzany Bielikové Náhradní rodinná péče (PVŠPS, 2008)

Autorka čtenáři slíbila, že jej provede ústavní péčí, ale je otázkou, zda nakonec splnila to, čeho chtěla dosáhnout. Práce začíná vymezením základních pojmů, kterých je možná více, než je vskutku potřebné. Následuje kapitola nadepsaná "Historie ústavní péče", která je jednou z nejproblémovějších v celé práci. Třetí kapitola je věnována rodinné a ústavní péči. Subkapitoly o funkcích rodiny a nefunkčních rodinách by měly být dotaženy tak, aby se čtenář dozvěděl, proč byly do textu vloženy. Následující kapitola "Zákon č. 109 je vložený několikastránkový popis zákona. Teprve poté následuje (od s. 34) popis výchovného ústavu Klíčov, resp. jeho jednotlivých oddělení, včetně VÚ Křešín a sociálního bytu, který je k dispozici chovancům ústavu. V podstatě teprve na s. 41 se autorka dostává k tomu, co lze považovat za její přínos a vklad k popisu ústavních zařízení typu Klíčov. Poté je do textu vložena jediná vybraná kasuistika mladistvého vraha, která má ilustrovat typ klientů, s nimiž výchovný ústav pracuje. Je ovšem otázkou, proč byl vybrán právě tento mladistvý - a zda je vskutku typickou ukázkou chovance ústavu.

K práci si dolůji uvést některé připomínky:

- kapitola historie ústavní péče velmi málo mluví o ústavní péči, resp. neobsahuje to, co slibuje nadpis, ale je to kvazihistorické pele mele, kde se objevuje řada neuvěřitelných, místy kuriozních tvrzení, které by bylo možné označit za směšná, kdyby nebyla hrubě zjednodušující, demagogická a nesprávná (viz například politické hodnocení vývoje ústavní péče po druhé světové válce: např. na s. 14 apod.),
- tvrzení o stálém růstu dětské kriminality není pravdivé (s. 15): viz k tomu statistika na webu ministerstva vnitra atd.,
- rozmazlující rodina uvedená v typologii rodin by měla být asi nahrazena popisem tzv. hyperprotektivní (či oveprotektivní) výchovy,
- autorka již v úvodu uvádí poměrně velký rozsah praxe, kterou absolvovala ve výchovném ústavu Klíčov, ale v textu práce se zcela paradoxně její zkušenosti z této praxe téměř neprojeví...
- autorka by měla užívat kratší odstavce a členit je dle obvyklého gramatického úzu,
- užívání osobního tónu je ve vědeckých pracích včetně bakalářských nevhodné (viz například s. 37, 38, 39 aj.); tzv. "ich forma" je možná snad jen v krátké motivační pasáži v úvodu práce,

- citace by neměly nahrazovat vlastní text autorky, ale mohou jej pouze dokreslovat (mnohé citace nejsou vybrány příliš vhodně a obsahují pozoruhodná tvrzení, s nimiž nemá v posudku význam polemizovat; jiné obsahují naprosté banality),
- práci by prospěla pečlivá jazyková korektura, zvláště úpravy slovosledu některých vět.

Celkové hodnocení: téma práce vyplynule ze zájmu autorky a jejích životních zkušeností. Je ovšem skutečností, že přistupuje k jeho výkladu příliš emotivně. Problémem je, že si neujasnila strukturu výkladu - a ten pak nejen nesleduje linii směřující k tomu, co je ohlášeno v nadpisu kapitol, ale celkově ani k výkladu toho, co obnáší "náhradní rodinná péče" jako taková. Namísto toho najde čtenář v práci popis zákona, popis vybraného (byť nepochybně významného zařízení) apod. Práci chybí to, čemu se lidově říká "tah na bránu". Na druhé straně je evidentní, že autorka prošla ústavní výchovou na dlouhodobé praxi, snažila se postihnout její specifika - a připojila i delší podrobnou kasuistickou studii. Kdyby vynechala některé dlouhé pasáže - a věnovala se přesně tomu, co ohlašuje v nadpisech kapitol a celé práce, zcela jistě by se text výrazně projasnil - a možná i zkrátil.

Celkově lze říci, že autorka splnila požadavky kladené na práce bakalářské s připojenými výhradami; její práci je však možné doporučit k obhajobě.

14.9.2008

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno studenta: Bieliková Zuzana
Název práce: Náhradní výchovná péče
Studijní program / stud. obor: _____
Vedoucí práce: dr J.Toman

1. Rozsah práce

- 1.1 Počet stran celkem (bez _____) 53
1.2 Počet stran příloh 0
1.3 Počet titulů uvedených v seznamu literatury 16

2. Formální a jazykové požadavky

	1	2	3	4
2.1 Jazyková úroveň (pravopis, stylistika, práce s odborným jazykem)	X			
2.2 Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, dodržení normy ČSN ISO 690, teoretické zázemí autora)		X		
2.3 Úroveň formálního zpracování (členění práce, průvodní a poznámkový aparát, přílohy, grafika atd.)	X			

3. Metodika práce

	1	2	3	4
3.1 Adekvátnost použitých metod práce	X			
3.2 Využití empirických výzkumných metod				
3.3 Využití praktických zkušeností				
- ANO

ANO

4. Obsahová stránka a přínos práce

	1	2	3	4
4.1 Přístup autora k řešení zadané problematiky (iniciativa, samostatnost, komunikace s vedoucím práce, originalita)	X			
4.2 Splnění cílů práce		X		
4.3 Vyváženost teoretické a praktické části, vzájemná návaznost jednotlivých kapitol a subkapitol	X			
4.4 Dosažené výsledky, odborný přínos a využitelnost práce v praxi		X		
4.5 Presentace závěrů		X		

5. Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě

Autorka se opírá ve své práci o zkušenosti z praxe v e výchovném ústavu. V jakém zařazení tam pracuje a jak vnímá profesní připravenost pro výkon tohoto povolání?

Vlastní zkušenost se šikanou - ovlivní profesionální přístup k tomuto fenoménu?

6. Celkové hodnocení práce

6.1 Slovní hodnocení celkové úrovně a přínosu práce

Autorka zpracovává téma náhradní výchovné péče. Aktuálně medializovaný problém, který do jisté míry u veřejnosti odvádí pozornost od zdrojů a společenských příčin, které k nutnosti náhradní péče vedou. Z tohoto pohledu autorka ne zcela šťastně upustila od deskripce možností, limitů, právního ukotvení a především praktických metodologických důvodů souběžné existence systému náhradní (výchovné) péče a náhradní rodinné péče. Poněkud zmatečnou situaci autorka deklaruje vlastním úvodem kapitoly Rodinná a ústavní péče... Do jisté míry je problematické také tvrzení, že nejčastější poruchou osobnosti u klientů výchovných ústavů je disociální porucha a to z důvodů uvedených na stejném místě. Na místo diagnózy proto často nacházíme hodnocení dysharmonický vývoj osobnosti. Poněkud neorganicky působí Závěr práce, kde se na místo vlastního metodologického konceptu nachází emotivní a zmatečný projev. Autorka se ve své práci opírá o praktické zkušenosti z práce v konkrétním výchovném ústavu, tedy zařízení pro mládež s diagnostikovanými poruchami takového rozsahu, že péče o ně vyžaduje do jisté míry chráněné prostředí a speciálně pedagogickou metodologii. Práce zde je osobnostně a profesionálně velmi náročná a vyžaduje vysoké osobní nasazení. Autorka prokázala schopnost samostatné odborné práce a práce s literaturou

6.2 Doporučení práce k obhajobě:

DOPORUČUJI

6.3 Navrhovaná klasifikace

velmi dobře

dle klasifikační stupnice:

1	2	3	4
výborně	velmi dobře	dobře	neprospěl/a

Datum:

14. 9. 2008

Podpis:

